

Hege Hermansen

Universitetet i Oslo

Marte Lorentzen

OsloMet – storbyuniversitetet

Sølvi Mausethagen

OsloMet – storbyuniversitetet

Tatjana Zlatanovic

OsloMet – storbyuniversitetet

DOI: <http://dx.doi.org/10.5617/adno.4351>

Hva kjennetegner forskning på lærerrollen under Kunnskapsløftet? En forskningskartlegging av studier av norske lærere, lærerstudenter og lærerutdannere

Sammendrag

Den norske lærerrollen har blitt påvirket av en rekke utviklingstrekk siden årtusenskiftet. I denne artikkelen undersøker vi hva som kjennetegner forskning på lærerrollen publisert siden innføringen av Kunnskapsløftet. Vi beskriver tematiske, metodiske og analytiske egenskaper ved forskningsfeltet, basert på en systematisk forskningskartlegging av tidsskriftsartikler publisert mellom 2007 og 2016 med norske lærere, lærerstudenter og lærerutdannere som informanter. Et hovedfunn er at forskningen i stor grad er orientert mot læreres praksis, mens andre aspekter av lærerrollen er mindre belyst. Avslutningsvis diskuterer vi implikasjoner for forholdet mellom forsknings- og praksisfeltet.

Nøkkelord: forskningskartlegging, kunnskapsoppsummering, lærerrollen, lærerprofesjonalitet

What characterises research on teacher roles during the Knowledge Promotion? A systematic review of studies of Norwegian teachers, student teachers and teacher educators

Abstract

Norwegian teacher roles have been affected by a range of developments since the turn of the century. In this article, we examine the characteristics of research on teacher roles, published since the introduction of the Knowledge Promotion curriculum. We describe thematic, methodological and analytical characteristics of the research field, based on a systematic, configurative

literature review of journal articles published between 2007 and 2016 that include Norwegian teachers, student teachers, and teacher educators as informants. A main finding is that the research literature is primarily oriented towards teachers' professional practice, whereas other aspects of teacher roles have received less attention. In conclusion, we discuss implications for the relationship between the field of research and the field of practice.

Keywords: systematic review, literature review, teacher roles, teacher professionalism

Innledning

De siste tiårene har den norske lærerrollen blitt påvirket av en rekke politiske og samfunnsmessige utviklingstrekk. Innføringen av Kunnskapsløftet medførte betydelige endringer for lærerrollen ved at lærernes arbeid ble rettet mot definerte kompetansemål for hva elevene skulle lære, kombinert med frihet til å bestemme hvordan disse målene skulle nås (Karseth, Møller & Aasen, 2013; Aasen, Prøitz & Rye, 2015). Samtidig ble lærerne i økende grad ansvarliggjort for arbeidet sitt gjennom nye styringssystemer og vurderingsverktøy (Elstad, 2009; Mausethagen, 2013). Kunnskapsløftet ble etterfulgt av en rekke nasjonale satsinger rettet mot læreres arbeid og deres kunnskapsbase, eksempelvis *Vurdering for Læring* (Utdanningsdirektoratet, 2017a) og *Ungdomstrinn i utvikling* (Utdanningsdirektoratet, 2017b), samt reformer i lærerutdanningen. Politiske initiativer rettet mot å styrke kunnskapsbasen til lærerne kan beskrives som delvis kompensatoriske (Caspersen, Smeby & Havnes, 2017), en utvikling som kan spores tilbake til gjennomsnittlige resultater på internasjonale undersøkelser og en bredere diskurs om at norske elever «ikke lærer nok». Den mer generelle samfunnsutviklingen mot «kunnskapssamfunnet» har også påvirket skolens rolle, der ungdomstiden i dag oppfattes som en kvalifiseringsperiode med betydelige konsekvenser for senere livsmuligheter (Frønes, 2013). Til sist har det kulturelle og språklige mangfoldet i norsk skole økt. Oppsummert peker disse utviklingstrekkene mot at forventningene knyttet til lærerrollen har blitt flere, mer mangfoldige og komplekse de siste tiårene, og at grunnlaget for læreres tillit og status i samfunnet også har vært i endring (Ekspertgruppa om lærerrollen, 2016).

Med dette som et kontekstuell bakteppe undersøker vi hvordan ulike aspekter av lærerrollen i Norge reflekteres i forskning publisert etter at Kunnskapsløftet ble innført. Gitt den sterke politiske tematiseringen av lærerrollen både i Norge og internasjonalt de siste årene (Ekspertgruppa for lærerrollen, 2016; OECD, 2005; Nordenbo, Søgaard Larsen, Tiftikçi, Wendt & Østergaard, 2008; Hattie, 2008) blir det analytisk interessant å undersøke hvordan lærerrollen behandles innenfor nyere utdanningsforskning. En grunnleggende antakelse for artikkelen er at samfunnsvitenskapelig forskning står i et gjensidig konstituerende forhold

til fenomenet det forskes på. Gjennom måten et fenomen tilnærmes og tematiseres på, vil forskere dermed bidra til å forme dets forståelsesrammer. Hvordan lærerrollen behandles i forskningslitteraturen er derfor et spørsmål av relevans ikke bare for forskere, men også for lærerutdanningen, praksisfeltet og politikere.

Ifølge en tidligere evaluering har norsk utdanningsforskning i relativt stor grad vært formet av politisk styrte programmer, og har derfor til dels vært av en «reformoppfølgende og evaluerende karakter» (Norges Forskningsråd, 2004, s. 114). Et drøyt tiår senere er det interessant å undersøke om vi fremdeles finner slike kjennetegn ved forskningslitteraturen, og hvordan forskningsfeltet rammer inn ulike aspekter av lærerarbeidet. Den samme evalueringen viste også at studier spesifikt rettet mot lærerrollen ikke har vært spesielt framtrædende (Norges Forskningsråd, 2004). Mer generelt kan det være krevende å identifisere forskning på lærerrollen, i den forstand at mye av forskningen som omhandler lærere og lærerarbeidet implisitt undersøker ulike aspekter knyttet til lærerrollen, uten at dette nødvendigvis er studiens uttrykte hovedfokus.

En av de få internasjonale, teoretiske artiklene som eksplisitt diskuterer lærerrollebegrepet er Biddle (1997). Han hevder at noe av paradokset ved lærerrollebegrepet er at det er svært mye brukt samtidig som det i liten grad blir definert og operasjonalisert i forskningslitteraturen. Et formål med denne artikkelen er derfor å undersøke hvordan ulike aspekter av lærerrollen kommer til uttrykk i nyere norsk utdanningsforskning. Samtidig bidrar vi til en videreutvikling av den teoretiske forståelsen av lærerrollen. For dette formålet bruker vi begreper fra profesjonslitteraturen (Molander & Terum, 2008) som en analytisk innfallsvinkel til å belyse hvordan lærere og lærerarbeidet tematiseres i forskningslitteraturen.

Forskningsskartleggingen er gjennomført som en systematisk kartlegging av til sammen 163 tidsskriftsartikler publisert mellom 2007 og 2016. Slike forskningsskartlegginger kan gi innsikt i eksisterende kunnskap om et forskningsspørsmål, et begrep eller en bredere tematikk (Gough, Oliver & Thomas, 2012). Det kan gi oss et metablikk på hvordan dagens lærerrolle er konstituert i forskningsfeltet og hvordan forskere som et kollektiv bidrar til å forme hvordan et fenomen forstås og begrepsfestes. Vi stiller følgende overordnede forskningsspørsmål:

Hva kjennetegner forskningen på lærerrollen i Norge under Kunnskapsløftet?

Underproblemstillingene er:

Hvilke dimensjoner av lærerrollen er framtrædende i forskningslitteraturen, og hva kjennetegner de metodiske tilnærmingene?

Hvilke forventninger om lærerrollens performative aspekt er synlige i forskningslitteraturen, og hvordan aktualiseres disse forventningene?

Nedenfor beskriver vi analytiske perspektiver på lærerrollen og vår metodiske tilnærming. Vi presenterer deretter resultatene basert på de to underproblem-

stillingene. Til sist diskuterer vi hvilke implikasjoner funnene kan ha for oppfatninger av lærerrollen, hvordan kunnskap om lærerrollen utvikles gjennom forskning, og hva slags representasjoner av lærere som møter framtidige profesjonsutøvere i lærerutdanningen.

Lærerrollen

En klassisk sosiologisk forståelse av rollebegrepet omfatter summen av forventninger og krav rettet mot personer innenfor en bestemt kategori. Samtidig blir rollebegrepet ofte kritisert for å være for statisk, formelt og «rituelt» til å fange inn kompleksitet, endring og ulike posisjoner som individer inntar (Davies & Harré, 1990). Et aktuelt spørsmål blir dermed i hvilken grad forskningslitteraturen får fram ulike aspekter ved og oppfatninger om lærerrollen, inkludert blant lærerne selv. Dette krever en operasjonalisering av begrepet som kan fange lærerrollens ulike dimensjoner. I en gjennomgang av litteratur der rollebegrepet eksplisitt blir tatt i bruk, skiller Biddle (1997) mellom tre kategorier som brukes til å operasjonalisere lærerrollen: (1) som sosial posisjon, (2) som karakteristisk atferd i utøvelsen av yrket, og (3) som forventninger til arbeidet. Mens den første kategorien handler om strukturelle kjennetegn ved læreren eller lærere (inkludert rekruttering til utdanning og yrke, samt spørsmål om jurisdiksjon), henviser den andre til læreres praksis i klasserommet. Den siste kategorien handler om krav og forventninger som blir stilt til lærere og deres arbeid, både fra lærerne selv og fra andre. Disse tre kategoriene representerer ulike dimensjoner av lærerrollen, og til en viss grad også ulike forskningsfelt. For eksempel kan rekrutteringsstudier knyttes til arbeidslivsforskning mer generelt, mens studier av læreres undervisningspraksis typisk relateres til felt som fagdidaktikk eller klasseromsforskning. Samtidig vil en bred forståelse av lærerrollen omhandle alle dimensjonene Biddle peker på.

I kontrast til Biddles tilnærming inkluderer vi i denne kartleggingen også litteratur som ikke eksplisitt tar i bruk rollebegrepet, men som likevel kan sies å omhandle ulike aspekter av lærerrollen. For å operasjonalisere begrepet tar vi derfor utgangspunkt i nyere teoretiske perspektiver som beskriver hvordan profesjoner kan defineres og operasjonaliseres ut fra en performativ og en organisatorisk dimensjon (Molander & Terum, 2008). Mens den performative dimensjonen henviser til profesjonsutøvernes praksis, viser den organisatoriske dimensjonen til mer kollektive spørsmål som autonomi, status og sosial posisjon, og former for intern og ekstern kontroll over yrkesutøvelsen. Når forskere er opptatt av hvordan lærerarbeidet utføres i klasserommet, rettes oppmerksomheten først og fremst mot lærerrollens performative aspekt, og forskningen kan blant annet si noe om karakteristikk og egenskaper ved arbeidet som gjøres. Når forskerne er opptatt av kontroll over arbeidsoppgaver eller hvordan styringsformer innvirker på lærernes arbeid, handler dette primært om det organisatoriske aspektet av

lærerrollen. Det samme gjelder spørsmål om sosial posisjon og rekruttering til lærerutdanning og læreryrket. Samtidig vil mange temaer kunne studeres ut fra både en performativ og en organisatorisk dimensjon. Et eksempel er kunnskapsutvikling. Fra et performativt perspektiv kan dette handle om hvordan et utvalg lærere tar i bruk og videreutvikler kunnskapsbasen sin, mens kunnskapsutvikling fra et organisatorisk perspektiv kan handle om hvilke grep profesjonen som kollektiv tar for å utvikle profesjonens kunnskapsbase (Elstad, Helstad & Mausestaden, 2014). De to dimensjonene kan også forstås i et gjensidig konstituerende forhold. Kunnskap om lærernes praksis kan føre til at den kollektive kunnskapsbasen til profesjonen trekkes i tvil (organisatorisk dimensjon). Dermed rettes mer oppmerksomhet mot utvikling av lærernes praksis på skoler og i klasserom (performativ dimensjon). Siden de to dimensjonene i mange sammenhenger vil påvirke hverandre, er det gode grunner for å se disse i sammenheng. Å undersøke forskningslitteraturen med hensyn til hvilken dimensjon av lærerrollen som er framtrædende, samt i hvilken grad de to dimensjonene blir behandlet i sammenheng med hverandre, vil dermed kunne generere innsikt i hva som kjennetegner forskningen på lærerrollen. Denne typen kunnskap er særlig viktig fordi forskningsfeltet bidrar til å påvirke oppfatninger om lærerrollen og lærerarbeidet både i og utenfor utdanningsfeltet.

Videre behandler vi spørsmålet om hva forskningen på lærerrollen kan fortelle oss om forventningene til lærerrollen i dag. I dag er forventningene som stilles til lærere mer omfattende enn tidligere (Ekspertgruppa om lærerrollen, 2016), de kommuniseres av en rekke ulike aktører og er rettet mot ulike aspekter av lærerarbeidet. Forskningslitteraturen spiller i den sammenheng en viktig rolle i å formidle disse forventningene til lærerutdannere, lærerstudenter og lærere, og er slik sett med på å definere hva lærerrollen er og skal være. Det er derfor interessant å se nærmere på hvilke forventninger til lærere som kommer til uttrykk i forskningslitteraturen, og hvordan de aktualiseres.

Metode og datagrunnlag

Denne forskningskartleggingen deler kjennetegn med systematiske kartlegginger som har som hovedformål å beskrive et forskningsfelt og utvikle ny forståelse om et gitt tema (Gough et al., 2012). Innen utdanningsforskning har «tradisjonelle» litteraturgjennomganger ofte vært forankret i den enkelte forskers tematiske interesser og kunnskap. En systematisk tilnærming muliggjør et bredere og mer fullstendig bilde av forskningsfeltet, ved at man identifiserer studier som ikke ville blitt fanget opp uten systematiske søk.

Analysene inkluderer både summative og konfiguratve tilnærminger (Gough et al., 2012, s. 51). En summativ tilnærming kan bidra til å kartlegge utvalgte aspekter av forskningsfeltet. I vårt tilfelle har dette blant annet vært brukt for å identifisere utbredelsen av tematiske fokusområder og metodiske tilnærminger.

Konfigurative tilnærminger blir sett på som hensiktsmessige når et komplekst felt studeres, og når summen av de ulike måtene et fenomen har blitt studert på, kan gi nye forståelser av fenomenet (Gough et al., 2012; Levinsson & Prøitz, 2017). I denne kartleggingen er vi spesielt interesserte i å forstå hvordan ulike kjennetegn ved forskningsfeltet til sammen bidrar til å begrepssette lærerrollen og forventninger knyttet til læreres arbeid. Her har vi vært opptatt av å undersøke sammenhenger mellom i) hvilke dimensjoner av lærerrollen som framheves i litteraturen, ii) hvilke metodiske tilnærminger som benyttes, og iii) hvilke forventninger som rettes mot lærerrollen, og hvordan disse forventningene aktualiseres.

Søke- og utvalgsprosessen

Tre inklusjonskriterier ble definert for de systematiske søkene:

- Tidsperioden ble avgrenset til 2007–2016, da Kunnskapsløftet representerer innføringen av en læreplan og en styringsreform som stilte nye krav til lærerprofesjonen. En implikasjon av dette er at artikler med empiri fra før høsten 2006 (innføringen av Kunnskapsløftet) ble ekskludert.
- Utvalget ble avgrenset til empiriske studier som hadde lærere, lærerstudenter eller lærerutdannere som hovedinformanter. Hensikten med dette var å nærme oss lærerrollen gjennom læreres egne handlinger og/eller synspunkter¹. Vi ekskluderte teoretiske artikler, og har heller ikke inkludert barnehagesektoren.
- Studiene skulle være gjennomført i Norge. Komparative studier med andre profesjoner og andre land ble inkludert.

I starten av søkeprosessen forsøkte vi å også anvende et fjerde kriterium, som spesifiserte at inkluderte artikler skulle ha et eksplisitt fokus på lærerrollen. Vi forkastet imidlertid dette kriteriet tidlig i prosessen, av to grunner. For det første ble det utfordrende å operasjonalisere kriteriet på en presis måte. For det andre ville kriteriet ha ekskludert mye litteratur som i stor grad kommuniserer forventninger til læreres arbeid, men som ikke nødvendigvis bruker rollebegrepet (eller beslektede begreper) som analytisk innramming.

Vi gjennomførte systematiske søk med utgangspunkt i fem selvstendige søkeord, basert på vårt analytiske fokus: lærerrollen, lærerarbeid, lærerprofesjonalitet, lærerutdanning og lærersamarbeid. Hvert av disse søkeordene ble kombinert med andre søketermer i tre ulike sett. Det første settet inneholdt søketermer knyttet til styring av sektoren (autonomi, ansvar, styring, utdanningsreformer). Det andre settet inneholdt søketermer knyttet til læreres profesjonskunnskap (kunnskap, etter- og videreutdanning, kunnskapsbase). Det tredje settet inneholdt søketermer knyttet til det daglige lærerarbeidet (læring, undervisning, skoleutvikling). En full oversikt over kombinasjonene av søkeord finnes

¹ I diskusjonsdelen diskuterer vi mulige implikasjoner av dette kriteriet for artikkelens funn.

i vedlegg 1. Søkene ble gjennomført i databasene ERIC, SCOPUS, Academic Search Premier, Cristin, Oria og Idunn mellom september 2015 og februar 2016, med ytterligere søk for 2016 foretatt i mai 2017. I tillegg foretok vi håndsøk i tidsskriftene Acta Didactica og FoU i praksis. De var på daværende tidspunkt ikke indekserte i noen av søkebasene hvor søk ble foretatt, men har publikasjonsprofiler som gjør det sannsynlig at de har artikler som møter inklusjonskriteriene.

Utvalgsprosessen resulterte i 163 tidsskriftsartikler. 103 studier er publisert på norsk og 60 på engelsk. Syv studier sammenlikner den norske konteksten med andre land (Sverige, Tyskland, Finland, Storbritannia, Italia og Østerrike).

Vi valgte å ikke bruke andre kvalitetskriterier enn tidsskriftsartiklens fagfellevurderingsprosesser, fordi vi har vært opptatt av å undersøke forskningsfeltet slik det representeres gjennom eksisterende, publiserte forskningsartikler.

Analyseprosessen

Analysene ble foretatt i tre steg. Først klassifiserte og oppsummerte vi artiklene etter følgende kategorier: kilde, tittel, år, forfatter(e), forskningsmiljø/institusjon, språk, skolenivå, aktørfokus, forskningsspørsmål/mål, tematisk fokus, teoretisk perspektiv, forståelse av lærerrollen, type studie, metode, data og utvalg, resultater og implikasjoner. Den tematiske kategoriseringen var induktiv, basert på forskningsspørsmål, temaer og nøkkelord framhevet i artiklene. Dette resulterte i en kartlegging av artiklens tematiske, metodiske og teoretiske innretning, og ga et grunnlag for videre analyser av hvordan lærerrollen forstås og operasjonaliseres.

I det andre steget fokuserte vi på å tydeliggjøre hvordan lærerrollen kommer til syne i de inkluderte studiene. Artiklene ble kategorisert basert på begrepsparet performative og organisatoriske dimensjoner av lærerrollen. Denne tilnærmingen avviker fra et rent konfigurativt metodisk design, i den forstand at vi benytter teoretiske begreper som ikke er induktivt utledet fra de inkluderte artiklene. Tilnærmingen er forankret i et analytisk behov for å operasjonalisere lærerrollebegrepet på en måte som kan inkludere ulike metodiske og teoretiske tilnærminger til studier av lærere og læreres arbeid, når artiklene vi undersøker, ikke spesifikt bruker lærerrollebegrepet.

For å identifisere hvilke dimensjoner av lærerrollen som primært ble vektlagt, ble forskningsspørsmålet i artiklene, setninger som belyste artiklens hovedformål samt informasjon om metodisk tilnærming undersøkt. Flere artikler hadde tydelige innslag av begge dimensjoner, og noen kunne ikke enkelt plasseres i noen av kategoriene. Resultatene er oppsummert nedenfor i Figur 1. I dette analysesteget startet vi også arbeidet med en konfigurativ syntese, ved å kombinere analyser av i) operasjonalisering av lærerrollen, ii) tematisk innhold, og iii) metodiske tilnærminger.

Hovedvekten av artiklene ble altså klassifisert som performative, og de ble dermed grunnlag for det tredje steget i analysen. I dette steget jobbet vi induktivt

for å identifisere hvilke forventninger som legges på lærerne og hvordan disse forventningene innrammes og legitimeres, med fokus på artiklenes sammendrag og innledninger. Resultatene kom til uttrykk i korte, skriftlige oppsummeringer, som deretter ble syntetisert for å identifisere hovedtendenser på tvers av materialet. I funndelen presenterer vi disse tendensene gjennom fem typer innramminger som brukes for å posisjonere læreres rolle og lærerarbeidet. I diskusjonsdelen setter vi disse funnene i sammenheng med resultatene fra analyseprosessen i steg to.

Begrensninger

En systematisk forskningskartlegging kan være hensiktsmessig for å danne et overordnet bilde av et forskningsfelt, da tilnærmingen tilbyr et transparent verktøy for å identifisere og analysere relevant litteratur (Gough et al., 2012). Imidlertid har en slik kartlegging også begrensninger. Vi ønsket i utgangspunktet å utføre et uttømmende (*exhaustive*) søk etter fagfelleverderte tidsskriftsartikler. Imidlertid er indekseringer forskjellige i ulike databaser, og søkeord og søkestrenger vil ikke alltid treffe relevant litteratur. I vårt tilfelle forsterkes denne utfordringen av at utdanningsforskning i liten grad har felles standarder for bruk av nøkkelord, og at artikler med nært relatert tematisk innhold kan benytte ulike nøkkelord. Vi har forsøkt å møte denne utfordringen ved å foreta søk med ulike kombinasjoner av en rekke forskjellige søkeord. Likevel er det ikke sannsynlig at analysene våre dekker alle publiserte artikler som møter inkluderingskriteriene. For eksempel kan artikler med et eksplisitt fagdidaktisk fokus ha større sannsynlighet for å falle utenfor, da vi ikke har brukt søkeord som refererer til bestemte skolefag. Gitt at vi totalt har gått gjennom mer enn 2000 artikler i løpet av søkeprosessen med et endelig utvalg på 163, legger vi til grunn at vi har tilstrekkelig materiale til å analysere noen overordnede tendenser og mønstre innenfor forskningsfeltet. En slik type metning anses som et viktig kriterium innenfor konfigurative tilnærminger (Gough et al., 2012; Levinsson & Prøitz, 2017). Likevel presenteres funnene med forbehold om de begrensninger som systematiske søk i utdanningsrelatert forskning innebærer.

Videre er det en glidende overgang mellom litteratur som eksplisitt undersøker lærerrollen, og litteratur som undersøker lærerarbeidet mer generelt. Som nevnt tidligere, har vi derfor ikke spesifisert et fokus på lærerrollen i inkluderingskriteriene, og vi har brukt en rekke søkeordkombinasjoner som ikke nevner dette begrepet. Kritikere kan hevde at vi derfor har inkludert litteratur som ikke omhandler lærerrollen som sådan. Imidlertid mener vi at analysene illustrerer hvordan studier som ikke eksplisitt bruker lærerrollebegrepet, bidrar med empirisk kunnskap om forventninger til lærerrollen og til å posisjonere lærere som profesjonsutøvere. Disse artiklene belyser også hvordan forskjellige forskningsdesign i studier av lærerarbeidet kan vektlegge ulike dimensjoner av lærerrollen.

Til sist har vi utdefinert forskningslitteratur hvor kun elever eller skoleledere er informanter, samt artikler som utelukkende er basert på dokumentanalyser av for eksempel læreplaner, policydokumenter eller lærebøker. Analyser av eksempelvis elevers opplevelse av skolen eller offentlige policydokumenter vil selvsagt kunne si noe om forventninger som legges på lærere. Imidlertid vil slike studier ikke belyse disse forventningene med direkte referanse til læreres synspunkter eller handlinger. Å undersøke ulike aspekter av lærerrollen slik den kommer til uttrykk i empiriske studier der lærere (eventuelt lærerutdannere eller lærerstudenter) er hovedinformanter, gir anledning til å si noe om hvordan forskningsfeltet posisjonerer læreres faktiske handlinger og synspunkter. Utvalgsriteriet om empiriske artikler har også konsekvenser for resultatene av den tematiske analysen. Et eksempel er lærerutdanningen, hvor vi finner få artikler som behandler lærerutdanningen på programnivå (i motsetning til emnenivå eller praksisperioden). Imidlertid finnes det publiserte artikler på dette temaet som er av en teoretisk, i motsetning til empirisk, karakter.

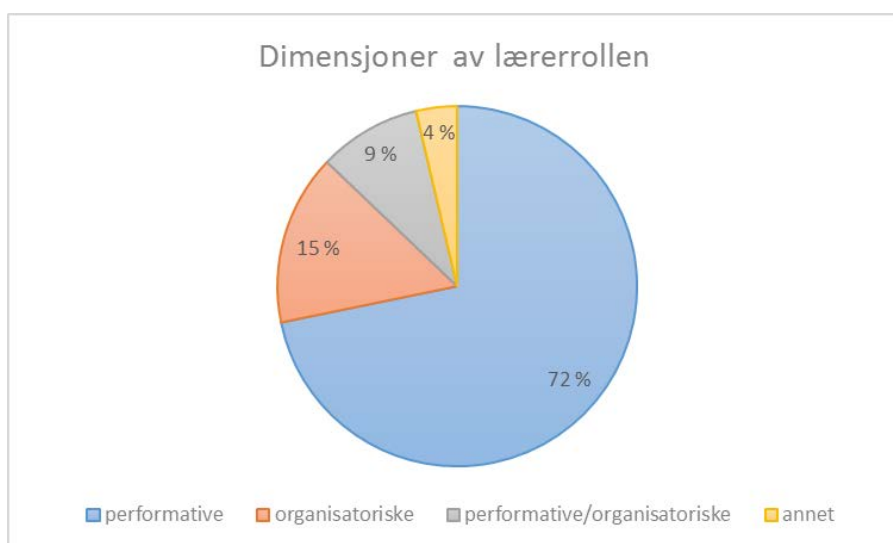
Analyse og resultater

Presentasjonen av analysene er todelt, basert på de to underspørsmålene til artikkelens problemstilling. Først undersøker vi hvilke dimensjoner av lærerrollen som er framtrædende i forskningslitteraturen, og hva som kjennetegner de metodiske tilnærmingene. Deretter analyserer vi hvilke forventninger knyttet til lærerrollens performative aspekt som er spesielt framtrædende, og hvordan disse forventningene aktualiseres.

Del 1: Dimensjoner av lærerrollen og kjennetegn ved forskningslitteraturen

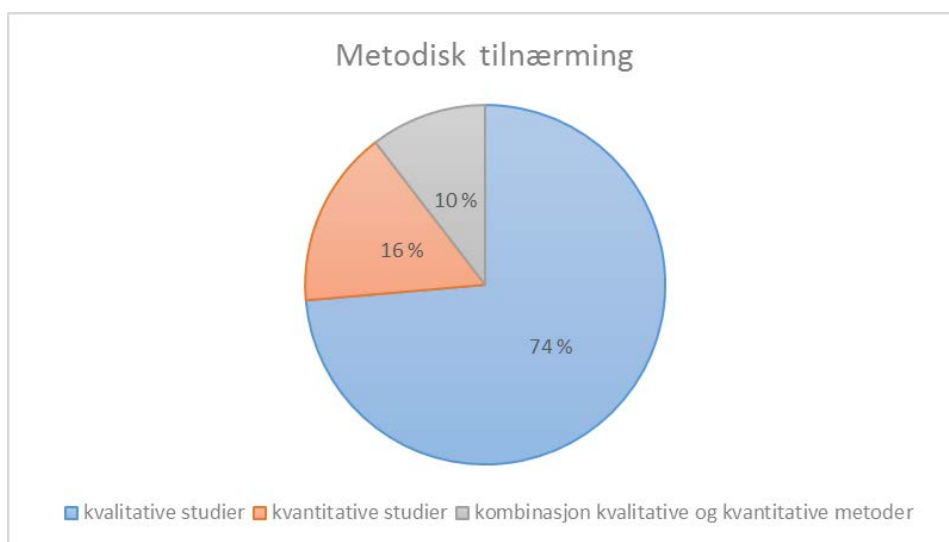
I denne delen presenterer vi først et kort oversiktsbilde over artiklene, før vi går nærmere inn i de to kategoriene av studier som vi kaller henholdsvis performative og organisatoriske.

Oppsummert ble 117 artikler kategorisert som performative, 25 som organisatoriske, 15 som både performative og organisatoriske, og 6 som «annet». Resultatene er illustrert i Figur 1. Flertallet av artiklene (72 %) handlet altså om performative aspekter av lærerrollen, mens en mindre andel omhandlet organisatoriske aspekter (15 %). En liten del av studiene (9 %) kombinerte de to aspektene. De engelskspråklige og norskspråklige studiene viser samme tydelige tendens til at det er kjennetegn ved lærernes arbeid med elever og andre lærere som først og fremst blir studert. Når vi undersøker publikasjonstrendene fra 2007 til 2016 ser vi også at denne tendensen er stabil over tid.

Figur 1. Kvantitativ fordeling av artikler som undersøker ulike dimensjoner av lærerrollen.

Artiklene dekker et bredt spekter av teoretiske og analytiske tilnærminger, og inkluderer blant annet studier som beskrives som eksplorerende, beskrivende, observasjonsstudier, aksjonsforskningsstudier, intervensjonsstudier, etnografiske feltarbeider og casestudier. I alt 120 artikler brukte kvalitative metoder, 26 artikler var basert på kvantitative metoder, og 17 artikler kombinerte kvantitative og kvalitative metoder. Analysene viser dermed en klar overvekt av kvalitative forskningsdesign, og det er særlig semistrukturerte intervjuer som er brukt som datainnsamlingsmetode.

Figur 2. Kvantitativ fordeling av artikler basert på forskningsmetode

Lærerrollens performative dimensjon

Vi finner altså en klar hovedvekt av studier som undersøker *performative aspekter av lærerrollen*. Denne typen studier tar ofte empirisk utgangspunkt i undervisningspraksis i skolen eller lærerutdanningen, og undersøker hvordan lærere tilnærmer seg et bestemt pedagogisk eller fagdidaktisk tema. I tabellen nedenfor følger en kort beskrivelse av de ulike tematiske områdene. De tematiske betegnelsene er til dels overlappende og flere enn ett tema er synlige i flere artikler. For eksempel kan en artikkel utforske fagdidaktiske spørsmål gjennom et fokus på lærersamarbeid og bruk av IKT. Kategoriene er dermed ikke gjensidig utelukkende, men representerer hovedtendenser i datamaterialet basert på de tematiske analysene.

Tabell 1. Performative aspekter av lærerrollen

Performative aspekter av lærerrollen	
Profesjonsfelleskap /lærersamarbeid /teamarbeid (20)	Her finner vi studier som undersøker hvordan lærere samarbeider for å utvikle egen kompetanse, elevers læringsutbytte eller skolens læringsmiljø. Noen studier vektlegger det tematiske innholdet i samarbeidet, for eksempel utvikling av elevers skriftlige ferdigheter eller formative vurderingspraksiser, mens andre studier har analytisk hovedfokus på samhandlingsmønstre mellom lærerne og hvordan lærersamarbeid kan tilrettelegge for personlig eller skolebasert utvikling. Til sist finner vi studier som undersøker samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner og skoler, og en studie som undersøker Den kulturelle skolesekken.
Fagdidaktikk /grunnleggende ferdigheter (38)	En rekke studier har fagdidaktiske orienteringer. Mens noen har en tematisk innfallsvinkel (for eksempel bærekraftig undervisning i naturfag eller yrkesretting innenfor yrkesfagene), ligger det mest framtreddende fokuset på undervisningsmetoder (for eksempel bruk av film i engelsk eller språklæringsstrategier i fremmedspråk). Noen studier ser på sammenhengen mellom lærerholdninger og undervisningsmetoder i fag. Videre undersøker noen studier hvordan samarbeid mellom forskere og lærere kan bidra til å utvikle fagdidaktiske undervisningsmetoder. I studier av grunnleggende ferdigheter ser vi en todeling der noen artikler har fokus på grunnleggende ferdigheter generelt, mens andre undersøker en bestemt ferdighet (eksempelvis leseopplæring eller bruk av teknologi). I studier av lærerutdanningen finner vi undersøkelser av fagspesifikke undervisningsmetoder, bruk av IKT, og hvilke fagdidaktiske kunnskaper og ferdigheter lærerstudenter utvikler gjennom studieløpet. Disse spørsmålene belyses ofte med empirisk fokus på praksisperioden. Videre finner vi et fokus på lærerutdanneres forståelser av grunnleggende ferdigheter. I både skole og lærerutdanning finner vi studier der undersøkelser av fagdidaktiske praksiser kombineres med et fokus på utvikling av fagspesifikke læreridentiteter.
Vurdering /vurdering for læring /feedback (10)	Her finner vi studier av læreres oppfatninger og bruk av ulike vurderingspraksiser (inkludert formative tilbakemeldinger), læreres erfaringer med nasjonale og lokale satsinger på formativ vurdering, utvikling av nye vurderingsformer som en form for kunnskapsarbeid, bruk av IKT for å fremme formativ vurdering og bruk av formativ vurdering for å fremme begrepsforståelse. I studier av lærerutdanningen finner vi bruk av egen- og medstudentvurdering og bruk av IKT for å fremme formativ vurdering.

Nyutdannede lærere (10)	Disse studiene kan deles inn i to grupper: studier som undersøker nyutdannedes oppfatninger av lærerutdanningen og dens relevans for informantenes yrkespraksis, og studier som undersøker nyutdannedes erfaringer med undervisningsarbeidet og/eller faglig utvikling etter å ha gått ut i yrket. Noen undersøker disse spørsmålene på et mer overordnet nivå, mens andre fokuserer på bestemte temaer (for eksempel leseopplæring, bærekraftig utvikling eller klasseledelse). Gruppe nummer to inkluderer studier av nyutdannedes evne til å takle utfordringer knyttet til profesjonsutøvelsen, de følelsesmessige aspektene av å være ny i yrket, og erfaringer med veiledningstiltak. En studie undersøker nyutdannedes særegne styrker og hvordan de best kan utnyttes innenfor rammene av et bredere lærerkollegium. En artikkel undersøker nyutdannedes opplevelser av å undervise i skolefag de ikke har formell kompetanse i.
Flerkulturelle klasserom /mangfold /tospråklige lærere (8)	Mangfoldsbegrepet i disse studiene operasjonaliseres på tre måter: kulturelt og religiøst mangfold og flerspråklighet. Et analytisk fokus i disse studiene sentrerer seg rundt lærere eller lærerutdannernes oppfatninger av mangfold og hvordan de vurderer sin egen kunnskap om flerkulturalitet og flerspråklighet. Et annet analytisk fokus er på praktiske implikasjoner for lærere eller lærerutdannernes arbeid. I flere studier settes informantenes begrepsforståelser og praksiser i sammenheng. Mens noen studier tilnærmer seg disse spørsmålene på et generelt nivå, går andre inn på spesifikke temaer, som hvordan lærere håndterer dødsfall i elevgrupper med ulike religiøse tilknytninger eller vilkårene for samarbeid mellom klasselærere og tospråklige lærere. I lærerutdanningen ser vi et fokus på hvordan lærerstudenter forberedes til flerkulturelle klasserom.
IKT (13)	Her finner vi studier som undersøker læreres bruk av IKT i klasserommet, hvordan bruk av IKT støtter opp om elevers læring, utfordringer knyttet til barns bruk av IKT og kompetanseutvikling for lærere knyttet til bruk av IKT. I lærerutdanningsstudier finner vi litteratur som undersøker bruk av teknologi for å støtte studenters praksisveiledning, tilnærminger til å styrke lærerstudenters digitale kompetanse (inkludert fagspesifikke studier), bruk av IKT i vurdering av lærerstudenter, digitale ferdigheter i lærerutdanningens programplaner, og hva lærerstudenter og lærerutdannere opplever som viktig når det gjelder IKT i lærerutdanningen.
Klasseledelse /læringsmiljø /lærer-elevrelasjoner (18)	En gruppe studier er rettet mot elevers psykososiale læringsmiljø, som styrking av elevers psykiske helse og bruk av bestemte modeller for å forbedre skolens læringsmiljø. Et annet tematisk fokus er klasseledelse. Noen av disse studiene har et overordnet fokus, hvor man undersøker læreres forståelser av klasseledelse og utvikling av «god» klasseledelse. Andre studier belyser mer spesifikke aspekter av klasseledelse, som samtalemønstre i undervisningen, balansering av kontroll og elevers autonomi, aldersblanding som et lærings-system, og begrunnelser for kjønnsdeling i kroppøvsingsfaget. Videre finner vi en studie av læreres erfaringer med en transparent skolearkitektur og en undersøkelse av hvordan lærere beskriver relasjonen til elevene i lys av egen forståelse av lærerrollen.
Tilpasset opplæring (6)	Hovedfokuset innenfor disse studiene er rettet mot hvordan lærere jobber med tilpasset opplæring, og i hvilken grad lærere opplever at de klarer å realisere tilpasset opplæring i tråd med lovverkets intensjoner. En artikkel undersøker lærerstudenters opplevelse av høyt presterende elever med stort læringspotensial, og en artikkel undersøker norsklæreres identitetsutvikling i lys av deres arbeid med tilpasset opplæring.
Profesjonsidentitet (7)	I denne kategorien finner vi studier som behandler identitetsutvikling blant lærere, lærerstudenter, lærerutdannere og praksislærere. Dette behandles delvis på generelt nivå, og delvis gjennom bestemte praksiser (for eksempel norsklæreres tilnærminger til tilpasset opplæring eller lærerstudenters

	erfaringer i praksisperiodene). Noen studier har et fagspesifikt fokus mens andre undersøker lærer(utdanner)identiteter mer generelt. Felles for studiene kategorisert her er at de undersøker identitet gjennom et empirisk fokus på læreres praksis.
Organisering av lærerutdanningen (17)	Her finner vi studier som undersøker lærerutdanneres eller lærerstudenters praksis i lys av nye måter å organisere undervisningen på. Dette inkluderer nye modeller for praksisveiledning, seminar som undervisningsform på campus og internasjonal utveksling i lærerutdanningen. Noen artikler undersøker hvordan bestemte temaer (som IKT eller mangfold) kommer til uttrykk i utdanningens læreplaner. En siste underkategori er studier av hvordan praksislærere er posisjonert i relasjon til lærerutdanningen på campus.
Profesjonskunnskap /skolebaserte utviklingsprosjekter (33)	Læreres profesjonskunnskap undersøkes gjennom ulike tilnærminger. En underkategori handler om læreres beskrivelser av egen kunnskap i lys av deres klasseromspraksis. En annen underkategori handler om hva lærere får ut av å delta i videreutdanningskurs eller forsknings- og utviklingsprosjekter (noen tilfeller i samarbeid med forskere). En tredje underkategori undersøker hvilke kunnskapskilder og tilnærminger til egenutvikling lærere trekker på i det daglige arbeidet. Mange av disse studiene tilnærmer seg lærere på individnivå, mens andre tar utgangspunkt i skoleutviklingsprosjekter. I lærerutdanningsstudiene finner vi et tydelig fokus på integrasjon av ulike kunnskapsformer og økt samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner og praksisfeltet. Som eksempler finner vi ulike tilnærminger til å integrere «teori» og «praksis», undersøkelser av lærerstudenters tilnærminger til ulike kunnskapsformer, økt vektlegging av forskningsbasering og praksisrelevans, og utvikling av en kritisk refleksivitet blant lærerstudenter. Vi finner også en artikkel som undersøker lærerutdanneres opplevelse av FoU-arbeid gjennomført i skolen, og lærerstudenters opplevelser av yrkesetiske utfordringer i praksis.

De tematiske fokusområdene gjenspeiler til dels politiske satsningsområder, som vurdering for læring, digitalisering, nyutdannede lærere og klasseledelse. Mange av temaene kombineres med et fokus på fagdidaktiske spørsmål. Vi ser også at mange studier berører tematikk knyttet til skoleutvikling og utvikling av læreres profesjonsfelleskap, noe som kan reflektere både internasjonale forskningstrender og politiske forventninger om økt samarbeid i skolen. Videre er tematikk knyttet til utvikling av profesjonskunnskap framtreddende. Når det gjelder lærerutdanningen, er flertallet av studiene rettet mot bestemte emner innenfor utdanningsløpet og studentenes praksisperioder, mens det er betydelig mindre oppmerksomhet rettet mot programnivå, det vil si lærerstudiet som helhet. Vi finner i relativt liten grad forskning på samarbeid mellom praksisfeltet og forskningsmiljøer. Et kjennetegn på tvers av disse kategoriene er at flere studier undersøker iverksetting av utdanningsreformer, nasjonale føringer og/eller ulike nasjonale eller lokale utviklingsprosjekter.

Blant studiene med performativ vektlegging er det 33 artikler basert på intervjudata, 13 studier basert på observasjonsdata, 18 studier som kombinerer intervju og observasjoner, 11 studier basert på kvantitative spørreundersøkelser, og 7 studier er basert på forskjellige typer deltakerlogger. De resterende 35 artiklene kombinerer ulike typer data, hvorav 15 kombinerer tre eller flere datakilder. Observasjoner brukes primært for å dokumentere samspillet mellom

elever, lærere og faglig innhold i undervisningssituasjoner, for å undersøke hvordan lærersamarbeid utspiller seg, og for å analysere samtaler mellom lærer-studenter og veiledere. Intervjuer og til dels logger og refleksjonsnotater brukes for å analysere læreres uttalte erfaringer og synspunkter. Studiene kjennetegnes av et mangfold av analytiske tilnærminger, inkludert induktive og teoretiske innholdsanalyser, tematiske analyser, diskursanalyser og interaksjonsanalyser. Et kjennetegn ved noen av de kvalitative studiene er at det gis relativt lite plass til presentasjon av design og analyseprosess, og at det teoretiske ståstedet kan være svakt definert. Dette handlet blant annet om at det ikke var mulig å identifisere det teoretiske grunnlaget for en gitt studie basert på lesing av fulltekst, at forholdet mellom teoretiske begreper og policytermer kunne være utydelig, eller at det ikke framgikk hvordan empiriske kategorier var blitt utledet av innholdsanalyser.

Lærerrollens organisatoriske dimensjon

De organisatoriske artiklene er klassifisert i tre kategorier i tabellen nedenfor. I den første gruppen er spørsmål om nye styringsformer framtreddende, hvor implikasjoner av nye mekanismer for ansvarliggjøring av læreres arbeid står sentralt. Vi finner også en del studier av læreres profesjonskunnskap. Til sist finner vi studier som undersøker ulike aspekter av rekruttering til og frafall fra læreryrket. Det er interessant at vi finner relativt få studier med tematikk knyttet til rekruttering, gitt at dette er en sentral utfordring for profesjonen både nasjonalt og globalt. I lys av den betydelige oppmerksomheten rettet mot mangel på integrasjon i lærerutdanningen de siste årene, er det også interessant at vi finner relativt få studier som undersøker dette på programnivå og fra et organisatorisk perspektiv.

Tabell 2. Organisatoriske aspekter av lærerrollen

Organisatoriske aspekter av lærerrollen	
Nye styringsformer, ansvarliggjøring (accountability), institusjonelle rammer for organisering av lærerarbeidet (12)	<p>En gruppe studier undersøker hvordan lærerprofesjonalitet og læreres identitet blir konstruert i lys av nye styringsregimer, og hvordan utdanningsreformer og nye former for ansvarliggjøring og ekstern kontroll blir møtt av profesjonsutøvere. Mens noen studier er rettet mot profesjonen generelt, fokuserer andre på skolenivå, hvor man blant annet sammenlikner læreres deltakelse på arbeidsplassen (<i>organisational citizenship behaviour</i>) under ulike organisasjonsformer.</p> <p>I studier av lærerutdanningen er man i stor grad opptatt av strukturelle vilkår for å styrke utdanningens forskningsbasering, integrasjon og praksisrelevans. Et annet framtreddende tema her er utvikling av partnerskapsmodeller mellom høyere utdanningsinstitusjoner og praksisfeltet.</p> <p>En artikkel undersøker vilkår for tverrprofesjonelt samarbeid mellom lærere og barnevernet, og en artikkel undersøker utbredelsen av problematferd i norske klasserom over tid.</p>

Lærerprofesjonens kunnskapsbase (10)	I denne kategorien finner vi studier som undersøker læreres (oppfatning av egen) kunnskap og kompetanse og deres forhold til ulike kunnskapskilder. Noen av disse artiklene har en tematisk orientering (for eksempel matematikk, mangfold eller spesialpedagogikk), mens andre undersøker læreres formelle utdanning. I tillegg kommer studier av profesjonens kunnskapsbase slik den kommer til uttrykk gjennom policydokumenter. I lærerutdanningen finner vi artikler som undersøker nyutdannedes oppfatninger av kunnskapsgrunnlaget de har opparbeidet seg i løpet av studieløpet, inkludert dannelsesperspektiver og verdier, og av sammenhenger mellom utdanning og yrke.
Rekruttering til og fra læreryrket (5)	Denne kategorien inkluderer studier som undersøker rekrutteringsutfordringer til lærerprofesjonen, hva slags arbeid uteksaminerte kandidater går til og rekruttering til og fra lærerutdanningen ved regionale høyskoler. En tverrprofesjonell studie undersøker utfordringer knyttet til rekruttering og frafall fra velferdsprofesjonene.
Profesjonsidentitet og rolleforståelse (2)	Denne kategorien inkluderer studier som undersøker profesjonsidentitet og rolleforståelse fra et mer strukturelt perspektiv, for eksempel i lys av ulike styringssystemer.

Blant de organisatoriske artiklene ser vi et større innslag av kvantitative metoder. Flere studier av profesjonskunnskap bruker spørreundersøkelser hvor lærere blir bedt om å vurdere eget kunnskapsnivå og behov for kompetanseutvikling. Totalt 10 studier er basert på kvantitative data, 8 er basert på intervjudata, en av artiklene om rekruttering er basert på registerdata, og de resterende 6 studiene kombinerer ulike metoder.

Studier som kombinerer lærerrollens performative og organisatoriske dimensjoner

Relativt få artikler setter performative og organisatoriske dimensjoner av lærerrollen i sammenheng. Dette er noe overraskende, gitt at lærerarbeidet utøves innenfor rammene av komplekse organisatoriske og politiske systemer, som har vært i betydelig utvikling siden innføringen av Kunnskapsløftet. Dermed ser det ut til at det performative aspektet av lærerarbeidet i mindre grad analyseres i lys av bredere vilkår og betingelser for lærerarbeidet. Vi finner heller ingen studier som undersøker profesjonsorganisasjonenes betydning for lærerrollen. I denne kategorien finner vi 5 studier basert på intervjudata, 6 basert på kvantitative data, og 4 studier som kombinerer ulike datakilder.

Tabell 3. Organisatoriske og performative aspekter av lærerrollen

Organisatoriske og performative aspekter av lærerrollen	
Innføring av reformer og andre politiske satsinger (3)	I denne kategorien finner vi evalueringer av henholdsvis Kunnskapsløftet, den nasjonale satsingen på Vurdering for Læring og en reform som medførte endringer i klassestørrelse, hvor analyser av policy og styringsdimensjoner kombineres med undersøkelser av læreres praksis.
Skolebasert utvikling /utvikling av lærerutdanningen	I denne kategorien finner vi studier som kombinerer et fokus på skolen som organisasjon med analyser av lærere og skolelederes praksis. Til forskjell fra de mer performative studiene

(8)	<p>av skolebasert utvikling har disse artiklene i større grad et analytisk fokus på skolen som et institusjonelt, politisk og sosialt system.</p> <p>I studier av lærerutdanningen finner vi satsinger som kombinerer strukturelle reformer med utvikling av lærerutdanneres undervisning og det praktiske samarbeidet mellom campus og skole. Vi finner også en studie som ser på sammenhengen mellom lærerutdanningen og yrket.</p>
Artikler som kombinerer profesjonskunnskap, identitet eller rekruttering med performative aspekter av lærerarbeidet (4)	I denne kategorien finner vi studier som kombinerer analyser av læreres praksis eller holdninger med temaer som profesjonskunnskap, rekruttering eller identitet.

Seks artikler var utfordrende å plassere i kategoriene ovenfor. Disse artiklene kan plasseres i to hovedgrupper. En gruppe inkluderer studier med hovedformål å utvikle instrumenter for å måle kjennetegn ved lærere (eksempelvis profesjonskunnskap og mestringsfølelse). Disse artiklene handler dermed først og fremst om videreutvikling av forskningsmetoder. Den andre gruppen tar utgangspunkt i læreres oppfatninger av psykologiske konstrukt, som mestringsfølelse, utbrenthet, motivasjon, og tillit. I noen tilfeller knyttes disse konstruktene mer eller mindre eksplisitt opp mot tematikk av mer tydelig organisatorisk karakter, som rekruttering, profesjonskunnskap eller organisasjonskultur på skolenivå. Dette funnet peker mot noen begrensninger ved begrepsparet performativ/organisatorisk, som vi tar opp i diskusjonsdelen.

Del 2: Forventninger knyttet til lærerrollens performative aspekt

Gitt den betydelige overvekten av studier orientert mot performative aspekter av lærerrollen, har vi analysert disse videre med et analytisk fokus på hvilke forventninger som kommuniseres til lærerrollen og hvordan disse forventningene aktualiseres.

Hvilke forventninger kommuniseres?

Forventningene som kommuniseres til lærere i forskningslitteraturen, er varierte og reflekterer til dels de tematiske orienteringene skissert ovenfor. Når det gjelder læreres undervisningspraksis, finner vi blant annet forventninger om differensiering og tilpasset opplæring, bruk av IKT i undervisningen, fokus på formative vurderingspraksiser og selvregulerende læring, bruk av ulike fagdidaktiske tilnærminger til undervisningen, evne til å håndtere flerkulturelle klasserom og utvikling av elevers grunnleggende ferdigheter. I tillegg til forventningene som er eksplisitt relatert til elevers faglige resultater, kommer forventninger om at lærere skal styrke ulike aspekter ved elevenes psykososiale læringsmiljø, for eksempel gjennom klasseledelse, utvikling av gode relasjoner med elever, forebygging av problematferd eller et fokus på elevers psykiske helse. Felles for disse studiene er at læringsarbeidet med elevene er senteringspunktet for de uttrykte forventningene.

I en annen gruppe forventninger er det lærernes, i motsetning til elevenes, faglige utvikling som står i sentrum. Her vektlegges læreres evne til å videreutvikle seg og kritisk reflektere over egen praksis. Denne gruppen studier dokumenterer blant annet lærersamarbeid og profesjonelle læringsfellesskap, systematisk bruk av kvalitetsvurderingssystemer, læreres videreutvikling av fagspesifikk kompetanse og metodisk repertoar, og læreres forskning på egen praksis. Aksjonsforskningsprosjekter er en tydelig underkategori i denne gruppen. Denne type forventninger kommer også til syne i studier av lærerutdanningen, hvor det legges til grunn at lærerstudenter skal utvikle kompetanse og ferdigheter som gjør dem i stand til å videreutvikle seg etter endt utdanning.

I forskning som omhandler lærerutdanningen, er økt sammenheng i studieprogrammet en tydelig forventning, tett etterfulgt av forventningen om en forskningsbasert og praksisnær profesjonsutdanning. Ulike tilnærminger til å styrke lærerstudenters praksisperioder og en forventning om et tettere samarbeid mellom lærerutdanningen og praksisfeltet står også sentralt i flere av disse studiene. En nært relatert tematikk er forventningen om økt støtte til nyutdannede lærere, for eksempel gjennom veiledning det første året i yrket. Flere lærerutdanningsstudier fokuserer videre på ulike faglige kunnskapsområder eller pedagogiske tilnærminger som lærerstudentene forventes å beherske, og på utvikling av lærerstudenters profesjonsidentitet.

Hvordan aktualiseres forventningene?

I artiklene er det særlig fem innramminger som bidrar til å aktualisere og legitimere forventninger som legges på lærere. Vi oppsummerer dem her som *normative dokumenter*, *internasjonale undersøkelser*, «*teachers matter*», *samfunnsendringer* og *læringssyn*. Disse tilnærmingene er delvis overlappende, det vil si at flere innramminger kan komme til syne i samme artikkel.

Normative dokumenter: Et framtrødende trekk i litteraturen er at forventningene som stilles til lærerrollen ofte aktualiseres gjennom ulike typer offentlige styringsdokumenter. Eksempler på slike dokumenter inkluderer stortingsmeldinger, offentlige utredninger, Kunnskapsløftet og Opplæringslova. Noen konkrete eksempler inkluderer elevs rett til underveisvurdering og prinsippet om tilpasset opplæring (Opplæringslova), utvikling av elevs evne til kritisk tenkning (Kunnskapsløftet og ulike stortingsmeldinger), forskningsbasering av lærerutdanningen (rammeplanen for grunnskolelærerutdanningen), referanser til Elevundersøkelsen (Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem) og evalueringer som påpeker mangel på sammenheng i lærerutdanningen (NOKUT).

Internasjonale undersøkelser: En annen måte som forventninger til lærerrollen aktualiseres på, er gjennom behovet for å styrke elevs læringsutbytte, noe som ofte gjøres med henvisning til norske resultater i internasjonale undersøkelser som PISA og TIMSS. Vi finner også eksempler på kombinasjonen av bruken av normative dokumenter og henvisninger til resultater på internasjonale undersøkelser. I mange artikler danner disse to innrammingene et bakteppe for

studier av et bestemt tiltak som er utviklet for å forbedre elevers resultater og/eller møte en forventning fastsatt i et styringsdokument. Denne innrammingen bidrar til en forsterkning av policykontekstens betydning for studien, som tidvis blir mer framtrødende enn artikkelens forankring i forskningsfeltet. Et mønster vi kan identifisere i litteraturen er dermed at en del studier tar for seg en eller annen form for intervensjon (reform, utviklingsprosjekt e.l.) som er forankret i overordnede politiske føringer. En måte å tolke dette på er at det sentrale utgangspunktet for disse studiene er forventninger og tiltak generert utenfor profesjonen, i motsetning til forventninger som er artikulert fra lærerne eller skolen selv, eller i forskningsfeltet. Dette betyr ikke nødvendigvis at det eksisterer noe motsetningsforhold mellom de omtalte styringssignalene og lærernes egne prioriteringer. Innrammingene styrker imidlertid et eksternt og evaluerende perspektiv i forskningen, noe som også bidrar til å posisjonere lærerne som iverksettere av politikk mer enn aktive fortolkere og kunnskapsprodusenter. Slike innramminger kan bidra til å legge mye ansvar på enkeltlærere eller grupper av lærere lokalt dersom performative og organisatoriske aspekter ikke ses i sammenheng.

«*Teachers matter*»: En tredje type innramming handler om lærerens rolle som den viktigste enkeltfaktor for elevers læring. Denne innrammingen kan sees i lys av en internasjonal diskurs om at «*teachers matter*» (OECD, 2005; Nordenbo et al., 2008; Hattie, 2008) og legitimeres ved referanse både til internasjonale og nasjonale policydokumenter og til forskningslitteratur. Denne typen innramming framtrer for eksempel i studier som vektlegger kontinuerlig videreutvikling av læreres kunnskap og kompetanse, eller i studier av lærerutdanningen.

Samfunnsendringer: En fjerde type innramming handler om samfunnsutviklingen mer generelt. Et eksempel her er utviklingen mot et mer mangfoldig samfunn, som gjør at stadig flere lærere underviser flerkulturelle og flerspråklige elevgrupper. Et annet eksempel er den teknologiske utviklingen. Denne typen innramming er noe mindre framtrødende i vårt utvalg.

Læringssyn: En femte type innramming handler om endringer i læringssyn over tid, og da spesielt overgangen fra behaviouristiske til mer sosiokognitive og sosiokulturelle perspektiver på læring. Denne overgangen brukes for eksempel for å framheve betydningen av elevers aktive deltakelse i læringsprosesser eller betydningen av formativ vurdering og selvregulering.

Ikke uventet er et fellestrekk på tvers av de fem innrammingene at mange av forventningene aktualiseres med referanse til annen forskning. Dette inkluderer både empiriske funn (for eksempel at forskning viser at mange nyutdannede lærere opplever høy grad av usikkerhet det første året i yrket) og referanser med en teoretisk orientering (for eksempel diskusjoner av begreper eller lærings-teorier). Imidlertid varierer det hva slags analytisk status eksisterende forskning gis i det overordnede argumentet som føres. Mens noen artikler framstår som om de primært er skrevet i respons til «kunnskapshull» i det aktuelle

forskningsfeltet, er relativt mange artikler mer preget av å være formulert som en respons til politiske eller praksisforankrede utfordringer. Det er ikke noe motsetningsforhold mellom disse to orienteringene, og i utdanningsforskning vil det være naturlig å finne både forsknings- og praksisorienterte legitimeringer av en studie. Vi finner imidlertid at noe av litteraturen ser ut til å gi styringsdokumenter og generelle diskurser om elevers læringsutbytte en mer framtrædende plass i aktualiseringen av forskningsspørsmålet enn kunnskapsstatus på relevante forskningsfelt.

Diskusjon

I den siste delen av artikkelen diskuterer vi funnene opp mot representasjoner og forståelser av lærerrollen, gjør noen metodologiske betraktninger, og diskuterer implikasjoner for lærerutdanningen.

I denne artikkelen har vi stilt forskningsspørsmålet: Hva kjennetegner forskning på lærerrollen i Norge under Kunnskapsløftet? Resultatene indikerer at lærerrollen i relativt stort omfang operasjonaliseres gjennom rollens performative dimensjoner, og at den ofte defineres ut fra politiske føringer innenfor rammene av et bredere narrativ om å forbedre elevers resultater. Det er ikke overraskende at mange studier er orientert mot utdanningssystemets politiske målsetninger, gitt at offentlig utdanning henter sin legitimitet i samfunnets behov. Det er også sannsynlig at andelen slike studier er blitt forsterket av de mange reformene i både grunnopplæring og lærerutdanning de siste tiårene. Denne type studier kan dermed bidra med viktig innsikt i områder der det kan antas at reformer og utviklingsprosjekter har ført til endring i lærerarbeidet og måten lærerrollen forstås på.

Imidlertid kan den høye andelen performative studier som rammes inn gjennom politiske føringer, tyde på at lærere i større grad blir posisjonert gjennom andres krav og forventninger til lærerrollen i forskningslitteraturen, enn som aktører som selv er aktivt deltakende i å forme hvordan lærerrollen skal forstås. Utvalgs-kriteriene kan ha bidratt til dette funnet, siden vi har fokusert på empiriske studier med lærere som informanter. Dette forklarer imidlertid ikke hvorfor lærere i såpass liten grad posisjoneres som politiske aktører. Gitt at innslaget av politiske føringer i mange studier står relativt sterkt, kombinert med det store antallet utdanningsreformer og andre offentlige utviklingstiltak i Norge det siste tiåret, kunne det vært naturlig at læreres tilnærminger til politiske utviklingstrekk og strukturelle betingelser for lærerarbeidet ville fått større empirisk oppmerksomhet.

Videre finner vi at den organisatoriske dimensjonen av lærerrollen, der rollen forstås ut fra lærernes kollektive ståsted og rundt spørsmål om kontroll over arbeidet, i mindre grad er belyst. Dette inkluderer spørsmål knyttet til profesjonen som politisk aktør, profesjonens kunnskapsbase og spenningsfeltet

mellom styring og autonomi. Slike fenomener vil kunne inneha både et performativt og et organisatorisk aspekt. Studiene vi har gjennomgått behandler i relativt liten grad disse to dimensjonene i sammenheng. Analytisk tyder dette på at individuelle lærere, i motsetning til lærere som et samlet profesjonsfelleskap, er den dominerende analyseenheten i forskningslitteraturen. Når dette kombineres med en innramming der politisk satte forventninger skal innfris, kan mye ansvar bli lagt på enkeltlærere uten at strukturelle betingelser for arbeidet blir innlemmet i analysen.

Fokuset på læreres praksis er samtidig et positivt funn, i den forstand at forskningen kan forstås som praksisnær og knyttet til problemstillinger av høy relevans for det daglige lærerarbeidet. Imidlertid er det vanskelig å relatere noen av studiene til disiplinen pedagogikk og teoretiske forskningstradisjoner, fordi styringsdokumenter og praktiske utfordringer er førende i prosjektenes innramming. En tydeligere avgrensning mellom forskningsfeltet og politiske føringer kan være hensiktsmessig her. I utvalget vårt ser vi at politiske styringsdokumenter kan få ulik analytisk status innenfor et forskningsprosjekt. I en studie av tilpasset opplæring vil det for eksempel være forskjell på å referere til forskriften som et dokument som regulerer læreres praksis, og å bruke forskriften aktivt i en teoretisering av differensieringsbegrepet. I det første tilfellet fungerer forskriften som et empirisk eksempel på juridiske forpliktelser for profesjonen, mens den i det andre tilfellet får status som premissleverandør for et teoretisk begrep. Slike nyanser kan få betydelige konsekvenser for rollen offentlige styringsdokumenter tillegges i studier av lærerarbeidet, og for hvordan forskningsfeltet konstitueres i relasjon til politiske myndigheter. Mer generelt kan en skarpere tydeliggjøring av hvordan et forskningsprosjekt situeres i relasjon til henholdsvis forskningsfeltet og den politiske konteksten for fenomenet som studeres, bidra til et mer refleksivt forhold til politiske føringer. En tydelig innramming av studien innenfor tidligere forskning og et definert «kunnskaps-hull» kan være én av flere måter å markere skillet mellom politiske føringer og den aktuelle tematikken i en studie. En annen tilnærming kan være å tydeliggjøre kontrastene mellom politisk genererte og vitenskapelige begreper.

Et mer overordnet spørsmål er hva det høye antallet praksisorienterte studier sier om forskeres interesseområder. Er overvekten av studier om læreres praksis et uttrykk for hvilke typer prosjekter det primært gis forskningsmidler til? Eller dreier det seg om en lavere interesse blant forskere for temaer knyttet til det organisatoriske aspektet av lærerrollen? Videre kan det stilles spørsmål om i hvilken grad forskningsfeltet fanger opp lærernes meninger og synspunkter omkring egen rolle og ansvarsområder mer uavhengig av politiske føringer. Tidligere forskning har for eksempel synliggjort flere forskjeller i myndighetenes og lærerorganisasjonenes oppfatninger omkring hvordan en profesjonalisering av læreryrket bør foregå (Mausehagen & Granlund, 2012). Dette taler for at forskningsfeltet også bør orientere seg mot hva profesjonen selv anser som sentrale forhold ved lærerrollen, da det kan antas at læreres perspektiver i varierende

grad samsvarer med politiske satsingsområder. Et sterkere «nedenfra-perspektiv» kan også bidra til at lærerrollen posisjoneres på mer varierte måter i forskningslitteraturen. For eksempel kan studier av læreres kunnskapsutvikling «innenfra» bidra til også å posisjonere lærere som aktive kunnskapsprodusenter og ikke bare som mottakere og brukere av eksternt definert kunnskap (Cochran-Smith, 2005).

Et formål med artikkelen har vært å bidra til å utvikle vår begrepsforståelse av fenomenet lærerrollen. I analysen har begrepsparet performativ/organisatorisk, kombinert med en analyse av forventninger, bidratt til å synliggjøre forskningsfeltets tydelige orientering mot læreres praksis, og måten lærerrollens performative aspekter i stor grad aktualiseres gjennom politiske føringer og et uttalt behov for økt læringsutbytte. Begrepene har også bidratt til å undersøke i hvilken grad læreres praksis settes i sammenheng med strukturelle og kontekstuelle faktorer som påvirker vilkårene for lærerarbeidet. Imidlertid ser vi at en ytterligere nyansering av kategoriene er hensiktsmessig for å operasjonalisere lærerrollebegrepet. Studier av læreres holdninger og oppfatninger er til tider vanskelig å plassere innenfor et performativt/organisatorisk kontinuum. For eksempel kan studier av motivasjon, tillit og mestringsfølelse bidra til å belyse profesjonens kollektive identitet, som kan forstås som et organisatorisk aspekt av lærerrollen. Samtidig settes ikke nødvendigvis slike studier eksplisitt i sammenheng med profesjonens kollektive selvforståelse, slik Molander og Terum (2008) vektlegger i sin definisjon av organisatoriske aspekter av lærerrollen. Begrepsparet performativ/organisatorisk har dermed vært analytisk fruktbart, samtidig som det i begrenset grad fanger opp psykologiske konstrukter som kan ha betydning for hvordan lærerrollen forstås og begrepsfestes.

Fra et metodologisk perspektiv gjør den store overvekten av kvalitative forskningsdesign at det er vanskelig å generalisere resultatene fra disse studiene til lærerprofesjonen som helhet. Mangel på generaliserbarhet forsterkes av at en del kvalitative studier heller ikke legger sterk vekt på teoretisk forankring og analytisk generalisering. Dette gjør kumulativ utvikling av kunnskap om lærerrollen og lærerprofesjonen utfordrende, og gjør det også krevende å oppsummere hva vi vet – og ikke vet – om lærerrollen i dag. En relatert utfordring er mangelen på en mer omforent bruk av nøkkelord (*keywords*). Et mer overordnet spørsmål her er hvilke tradisjoner og strukturer vi som forskere har tilgjengelig for å generere mer kumulativ kunnskap om lærerprofesjonen.

Videre viser funnene at forskningsdesignet blir viktig for hvilke aspekter av lærerrollen en studie belyser. I vår inndeling er for eksempel skolebaserte utviklingsprosjekter og integrasjon i lærerutdanningen temaer som går på tvers av de to hovedkategoriene performativ og organisatorisk. Artikler som er klassifisert som performative har primært undersøkt disse temaene gjennom et analytisk fokus på læreres (eventuelt lærerstudenter eller lærerutdanneres) praksis, hvor disse handlingene ikke i særlig grad blir relatert til mer organisatoriske eller strukturelle faktorer. Artikler klassifisert som helt eller delvis organisatoriske gir

i større grad strukturelle faktorer en sentral plass i analysen. I noen studier vil utvalgsstørrelsen være av betydning. For eksempel vil det i noen tilfeller være enklere å si noe om organisatoriske aspekter ved lærerarbeidet i en kvantitativ studie med et høyt antall respondenter, enn i en mindre intervjuundersøkelse av fire til seks informanter. Samtidig handler ikke dette primært om et skille mellom kvantitative og kvalitative metoder, men i hvilken grad undersøkelser av lærerrollens performative dimensjoner settes i analytisk sammenheng med organisatoriske og strukturelle betingelser for lærerarbeidet. I kvalitative studier vil dette blant annet ha sammenheng med studienes disiplinære forankring og hvordan de posisjoneres teoretisk.

Et siste punkt er hvilke implikasjoner funnene har for lærerutdanningen. En stadig sterkere vektlegging av forskningsbasering i profesjonsutdanningene gjør dette spørsmålet spesielt relevant. Et viktig aspekt her er at profesjonskunnskap, i tillegg til å støtte opp om utvikling av faglig kompetanse og praktiske ferdigheter, også bidrar til utviklingen av en profesjonsidentitet (Beijaard, Verloop & Vermunt, 2000). To viktige spørsmål blir da hvilket bilde av lærerrollen som presenteres for lærerstudenter gjennom forskningslitteraturen, og hva slags forskning som er viktig for å støtte lærerstudenter i deres profesjonelle identitetsutvikling (Volkman & Anderson, 1998). At lærere i relativt stor grad posisjoneres som iverksettere av eksterne initiativ, kan være problematisk med tanke på hvilke profesjonsidentiteter studentene møter gjennom studieløpet. Her er det også viktig at lærerstudenter møter litteratur der lærere posisjoneres som subjektive aktører, og ikke bare som «iverksettere» av ulike styringsformål og utviklingstiltak. Det vil derfor være viktig at lærerrollen, i tillegg til å knyttes opp mot det primære arbeidet i klasserommet, settes inn i en bredere samfunnskontekst. På den måten kan lærerstudenter på et tidlig stadium få en forståelse for hvordan de kan forholde seg til ulike dimensjoner av lærerrollen – inkludert strukturelle forhold som påvirker det daglige lærerarbeidet.

Om forfatterne

Hege Hermansen er førsteamanuensis ved Institutt for pedagogikk, Universitetet i Oslo. Hun har doktorgrad i pedagogikk og har jobbet med pedagogisk arbeid i ulike kulturelle og organisatoriske kontekster. Hennes forskningsinteresser inkluderer lærerprofesjonen, profesjonskunnskap og programutvikling i lærerutdanningen. Arbeidet med denne artikkelen ble utført ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo og Senter for profesjonsstudier, daværende Høgskolen i Oslo og Akershus.

Institusjonstilknytning: Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo, Postboks 1099, Blindern, 0317 Oslo

E-post: h.y.hermansen@ils.uio.no

Marte Lorentzen er pedagog og stipendiat ved Senter for profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet. Avhandlingen hennes handler om rolledifferensiering og kunnskapsspesialisering i læreryrket, der hun ser på inntreden av lærerspesialister i den norske skolen. Hun var del av sekretariatet for Ekspertgruppen om lærerrollen i 2015/2016.

Institusjonstilknytning: Senter for profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet, Postboks 4 St. Olavs Plass, 0130 Oslo

E-post: marte.lorentzen@hioa.no

Sølvi Mausethagen er førsteamanuensis ved Senter for profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet. Hun er utdannet allmennlærer, har master i pedagogikk og doktorgrad i profesjonsstudier. Hennes forskningsinteresser er særlig knyttet til lærerprofesjon, utdanningspolitikk og bruk av elevresultater, og hun har publisert flere artikler og bøker om disse temaene.

Institusjonstilknytning: Senter for profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet, Postboks 4 St. Olavs Plass, 0130 Oslo

E-post: solvi.mausethagen@hioa.no

Tatjana Zlatanovic (MSc) er sykepleier, sykepleierutdanner og stipendiat ved Senter for Profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet. Hennes forskning fokuserer på sykepleierutdanneres bidrag til sykepleieres profesjonelle utvikling og deres tilnæringer til dagens krav i helse- og utdanningssystemet.

Institusjonstilknytning: Senter for profesjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet, Postboks 4 St. Olavs Plass, 0130 Oslo

E-post: tatjana.zlatanovic@hioa.no

Referanser

- Beijaard, D., Verloop, N. & Vermunt, J. D. (2000). Teachers' perceptions of professional identity: An exploratory study from a personal knowledge perspective. *Teaching and Teacher Education*, 16(7), 749–764. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0742-051X\(00\)00023-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0742-051X(00)00023-8)
- Biddle, B. J. (1997). Recent research on the role of the teacher. I B. J. Biddle, T. L. Good & I. F. Goodson (red.), *International Handbook of Teachers and Teaching* (s. 499–520). Kluwer Academic Press, Dordrecht. doi: http://dx.doi.org/10.1007/978-94-011-4942-6_14
- Caspersen, J., Smeby, J.-C. & Havnes, A. (2017). Profesjonskvalifisering i arbeid og etterutdanning. I S. Mausethagen & J.-C. Smeby (red.), *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse* (s. 118–129). Oslo: Universitetsforlaget.
- Cochran-Smith, M. (2005). The new teacher education: For better or for worse? *Educational Researcher*, 34(7), 3–17. doi: <http://dx.doi.org/10.3102/0013189X034007003>
- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the theory of social behaviour*, 20(1), 43–63. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x>

- Ekspertgruppa om lærerrollen (2016). *Om Lærerrollen. Et kunnskapsgrunnlag*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Elstad, E. (2009). Schools which are named, shamed and blamed by the media: School accountability in Norway. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(2), 173–189. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s11092-009-9076-0>
- Elstad, E., Helstad, K. & Mausestaden, S. (2014). Profesjonsutvikling i skolen. I E. Elstad & K. Helstad (red.), *Profesjonsutvikling i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering. Sosialisering og kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal.
- Gough, D., Oliver, S. & Thomas, J. (2012). *An introduction to systematic reviews*. London: Sage.
- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Oxon: Routledge.
- Karseth, B., Møller, J. & Aasen, P. (red.) (2013). *Reformtakter: Om fornyelse og stabilitet i grunnopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levinsson, M. & Prøitz, T. S. (2017). The (Non-)Use of Configurative Reviews in Education. *Education Inquiry*, 8(3), 209–231. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/20004508.2017.1297004>
- Mausestaden, S. (2013). Accountable for what and to whom? Changing representations and new legitimation discourses among teachers under increased external control. *Journal of Educational Change*, 14(4), 423–444. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10833-013-9212-y>
- Mausestaden, S. & Granlund, L. (2012). Contested discourses of teacher professionalism: current tensions between education policy and teachers' union. *Journal of Education Policy*, 27(6), 815–833. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/02680939.2012.672656>
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). Profesjonsstudier – en introduksjon. I A. Molander & L. I. Terum (red.), *Profesjonsstudier* (s. 13–27). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordenbo, S. E., Søgaard Larsen, M., Tiftikçi, N., Wendt, R. E. & Østergaard, S. (2008). *Teacher Competences and Pupil Learning in Pre-school and School – A Systematic Review Carried Out for the Ministry of Education and Research, Oslo*. Copenhagen: Danish Clearinghouse for Educational Research, School of Education, University of Aarhus.
- Norges Forskningsråd (2004). *Norsk pedagogisk forskning. En evaluering av forskningen ved utvalgte universiteter og høyskoler*. Oslo: Norges Forskningsråd.
- OECD (2005). *Teachers matter: Attracting, developing and retaining effective teachers*. Paris: The Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Utdanningsdirektoratet (2017a). *Vurdering for læring – om satsingen*. Hentet 12.07.2017 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/vurdering/nasjonalsatsing/om-satsingen/>
- Utdanningsdirektoratet (2017b). *Ungdomstrinn i utvikling*. Hentet 12.07.2017 fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/nasjonale-satsinger/ungdomstrinn-i-utvikling/>
- Volkman, M. J. & Anderson, M. A. (1998). Creating professional identity: Dilemmas and metaphors of a first-year chemistry teacher. *Science Education*, 82(3), 293–310. doi: [http://dx.doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-237X\(199806\)82:3<293::AID-SCE1>3.0.CO;2-7](http://dx.doi.org/10.1002/(SICI)1098-237X(199806)82:3<293::AID-SCE1>3.0.CO;2-7)
- Aasen, P., Prøitz, T. S. & Rye, E. (2015). Nasjonal læreplan som utdanningspolitisk dokument. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 6, 417–433.

Vedlegg 1: Søkeord og søkebaser

Søkeord:

Individuelle søk

Følgende fem termer ble brukt som utgangspunkt for å foreta kombinerte søk:

- Lærerrollen (teacher role)
- Lærerarbeid (teacher work)
- Lærerprofesjonalitet (teacher professionalism)
- Lærerutdanning (teacher education)
- Lærersamarbeid (teacher collaboration)

Disse søkeordene ble kombinert med andre søketermer i tre ulike sett. Det første settet inneholdt søketermer knyttet til styring av sektoren. Det andre settet inneholdt søketermer knyttet til læreres profesjonskunnskap. Det tredje settet inneholdt søketermer knyttet til det daglige lærerarbeidet.

1. kombinasjonssett

Lærere (teachers) + autonomi (autonomy) / ansvar (responsibility, accountability) / styring (governance) / utdanningsreformer (educational reform)

Lærerarbeid + autonomi (autonomy) / ansvar (responsibility, accountability) / styring (governance) / utdanningsreformer (educational reform)

Lærerrollen + autonomi (autonomy) / ansvar (responsibility, accountability) / styring (governance) / utdanningsreformer (educational reform)

Lærerprofesjonalitet + autonomi (autonomy) / ansvar (responsibility, accountability) / styring (governance) / utdanningsreformer (educational reform)

2. kombinasjonssett

Lærere (teachers) + kunnskap (knowledge) / etter- og videreutdanning (continuing education, further education) / kunnskapsbase (teachers' knowledge base)

Lærerarbeid + kunnskap (knowledge) / etter- og videreutdanning (continuing education, further education) / kunnskapsbase (teachers' knowledge base)

Lærerrollen + kunnskap (knowledge) / etter- og videreutdanning (continuing education, further education) / kunnskapsbase (teachers' knowledge base)

Lærerutdanning + kunnskap (knowledge) / etter- og videreutdanning (continuing education, further education) / kunnskapsbase (teachers' knowledge base)

3. kombinasjonssett

Lærerrollen + læring (learning) / undervisning (teaching) / skoleutvikling (school development)

Lærerarbeid + læring (learning) / undervisning (teaching) / skoleutvikling (school development)

Lærerprofesjonalitet + læring (learning) / undervisning (teaching) / skoleutvikling (school development)

Lærerutdanning + læring (learning) / undervisning (teaching) / skoleutvikling (school development)

Lærersamarbeid + læring (learning) / undervisning (teaching) / skoleutvikling (school development)

Søkebaser

ERIC, SCOPUS, Academic Search Premier, Oria, Idunn og Cristin.

Håndsök foretatt i tidsskriftene Acta Didactica og FoU i praksis. I søkene i engelskspråklige søkebasen ble søkeordet 'Norway' lagt til søkestrengene spesifisert ovenfor.

Vedlegg 2: Liste over inkluderte artikler

- Afdal, H. W. (2014). Fra politikk til praksis – konstruksjon av læreres profesjonelle kunnskap. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(6), 469–481. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/06/fra_politikk_til_praksis_-_konstruksjon_av_laereres_profesjo
- Afdal, H. W. & Nerland, M. (2012). Does teacher education matter? An analysis of relations to knowledge among Norwegian and Finnish novice teachers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 3831(April 2015), 1–19. doi: [10.1080/00313831.2012.726274](https://doi.org/10.1080/00313831.2012.726274)
- Allern, T. H. & Sæbø, A. B. (2010). Hva kan drama som læringsform bidra med i undervisnings- og læringsprosessen? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(3), 244–255. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/03/art04>
- Andreassen, R. (2013). Grunnskolelæreres selvinitierte bruk av informasjonskilder for å søke spesialpedagogisk kunnskap. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 97(2), 110–126. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2013/02/grunnskolelæreres_selvinitierte_bruk_av_informasjonskilder_mode=abstract_no&skipDecorating=true
- Auestad, I. K. (2015). Fellesskap i oppløsning? Differensieringspraksis på 6. trinn. *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 8. doi: [10.5617/adno.1491](https://doi.org/10.5617/adno.1491)
- Auestad, I. K. (2014). Lærardiskursen om elevmangfold. *FoU i praksis*, 8(2), 9–28. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2014/2014-02-2.pdf>
- Avanzi, L., Miglioretti, M., Velasco, V., Balducci, C., Vecchio, L., Fraccaroli, F. & Skaalvik, E. M. (2013). Cross-validation of the Norwegian Teacher's Self-Efficacy Scale (NTSES). *Teaching and Teacher Education*, 31(1), 69–78. doi: [10.1016/j.tate.2013.01.002](https://doi.org/10.1016/j.tate.2013.01.002)
- Bakken, A. (2016). When teachers talk about films: An investigation into some aspects of English teachers' discursive practices. *Acta Didactica Norge*, 10(1), art. 5. doi: [10.5617/adno.2513](https://doi.org/10.5617/adno.2513)
- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste – bilder av "de andre" hindrer samarbeid. *Norges Barnevern*, 86(4), 236–245. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/281486>
- Bele, I. V. (2010). Læreres egenvurdering av spesialpedagogisk kompetanse – og viktige kilder for kompetanseutvikling. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(6), 476–491. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/06/art04>
- Berg, C. V. (2011). Overgang fra design til implementering av matematiske oppgaver i undervisning: å utvikle innsikt i samarbeidet mellom forskere og lærere. *FoU i praksis*, 5(2), 7–30. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/06/art04>
- Berg, K. (2013). Teachers' narratives on professional identities and inclusive education. *Nordic Studies in Education*, 33(4), 269–283. Hentet fra https://www.idunn.no/np/2013/04/teachers_narratives_on_professional_identities_and_inclusi
- Berg-Olsen, A. (2012). Aldersblanding som læringsystem. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 96(5), 361–372. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2012/05/aldersblanding_som_laeringssystem
- Bjerkholt, A. E., Ødegård, E., Søndena, K. & Hjørdemaal, F. R. (2014). Hvordan kan veiledningssamtaler åpne for kritisk tenkning? *Uniped*, 37(4), 19–31. doi: [10.3402/uniped.v37.23814](https://doi.org/10.3402/uniped.v37.23814)

- Bjuland, R. & Mosvold, R. (2014). Lærerstudenters refleksjoner om utvikling av læringsfellesskap. *Uniped*, 37(4), 46–57. doi: [10.3402/uniped.v37.23242](https://doi.org/10.3402/uniped.v37.23242)
- Bjuland, R., Helgevold, N. & Munthe, E. (2015). Lesson Study og lærerstudenters fokus på elevens læring i veiledningssamtaler. *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 3. doi: [10.5617/adno.1299](https://doi.org/10.5617/adno.1299)
- Bjørnsrud, H., & Engh, R. (2012). Teamwork to Enhance Adapted Teaching and Formative Assessment. *Policy Futures in Education*, 10(4), 402–410. doi: [10.2304/pfie.2012.10.4.402](https://doi.org/10.2304/pfie.2012.10.4.402)
- Bratholm, B. (2008). Om bruk av digitale mapper på to grunnskoler. *Digital Kompetanse*, 3(3), 202–221. Hentet fra https://www.idunn.no/dk/2008/03/om_bruk_av_digitale_mapperpatogrunnskoler_-_hvordan_kan_digitale_mapper_ska
- Brevik, L. M. & Gunnulfsen, A. E. (2016). Differensiert undervisning for høytpresterende elever med stort læringspotensial. *Acta Didactica Norge* 10(2), 212–234. doi: [10.5617/adno.2554](https://doi.org/10.5617/adno.2554)
- Briseid, L. G. (2011). Fra teori til praksis – med Levende Historie. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 95(3), 198–215. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2011/03/art02>
- Brox, H. (2016). Troublesome tools: How can Wikipedia editing enhance student teachers' digital skills? *Acta Didactica Norge* 10(2), 329–346. doi: [10.5617/adno.2493](https://doi.org/10.5617/adno.2493)
- Buli-Holmberg, J., Nilsen, S. & Skogen, K. (2014). Inclusive and Individually Adapted Education in Norway. *International Journal of Special Education*, 29(1), 47–60. Hentet fra <https://pdfs.semanticscholar.org/d735/f1f69ad4930641a1c567921af399f02972d0.pdf>
- Bungum, B. (2009). Teknologi og forskningslære i videregående skole: Hvem er lærerne og hvordan former de faget? *Acta Didactica Norge*, 3(1), art. 2. doi: [10.5617/adno.1033](https://doi.org/10.5617/adno.1033)
- Burner, T. B., Baraas, R. C. & Falkenberg, H. K. (2011). Studentaktive vurderingsformer i norsk lærer- og optometriutdanning. *Uniped*, 34(1), 44–57. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2011/01/studentaktive_vurderingsformer_i_norsk_laerer-_og_optometriu
- Burner, T. (2011). Skolebaserte fellesskap for læring og forskning. *FoU i praksis*, 5(1), 29–45. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/142369/Vitenskapelig2011BurnerB.pdf?sequence=1>
- Bæk U.-D. K. (2010). “We are the professionals”: A study of teachers' views on parental involvement in school. *British Journal of Sociology of Education*, 31(3), 323–335. doi: <https://doi.org/10.1080/01425691003700565>
- Carlsen, M. & Fuglestad, B. (2010). Læringsfellesskap og inquiry for matematikkundervisning. *FoU i praksis*, 4(3), 39–60. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2010/2010-03-4.pdf>
- Caspersen, J. & Raaen, F. D. (2014). Novice teachers and how they cope. *Teachers and Teaching*, 20(2), 189–211. doi: <https://doi.org/10.1080/13540602.2013.848570>
- Christophersen, C. (2013). Helper, Guard or Mediator? Teachers' Space for Action in The Cultural Rucksack, a Norwegian National Program for Arts and Culture in Schools. *International Journal of Education & the Arts*, 14(1.11), 1–17. Hentet fra <https://eric.ed.gov/?id=EJ1012894>
- Christophersen, K.-A., Elstad, E. & Turmo, A. (2011). The Nature of Social Practice Among School Professionals: Consequences of the Academic Pressure Exerted by Teachers in Their Teaching. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(6), 639–654. doi: <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.594605>
- Christophersen, K.-A., Elstad, E. & Turmo, A. (2012). Antecedents of Teachers Fostering Effort within Two Different Management regimes. *International Journal of Education*

- Policy and Leadership*, 7(6), 1–14. Hentet fra <http://journals.sfu.ca/ijepl/index.php/ijepl/article/view/358>
- Christophersen, K. A., Elstad, E., Turmo, A. & Solhaug, T. (2016). Teacher Education Programmes and Their Contribution to Student Teacher Efficacy in Classroom Management and Pupil Engagement. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(2), 240–254. doi: [10.1080/00313831.2015.1024162](https://doi.org/10.1080/00313831.2015.1024162)
- Czerniawski, G. (2011). Emerging teachers – emerging identities: trust and accountability in the construction of newly qualified teachers in Norway, Germany, and England. *European Journal of Teacher Education*, 34(4), 431–447. doi: [10.1080/02619768.2011.587114](https://doi.org/10.1080/02619768.2011.587114)
- Czerniawski, G. (2009). Positioning the values of early career teachers in Norway, Germany and England. *European Journal of Education*, 44(3), 421–440. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2009.01391.x>
- Czerniawski, G. (2013). Professional development for professional learners: teachers' experiences in Norway, Germany and England. *Journal of Education for Teaching*, 39(4), 383–399. doi: <https://doi.org/10.1080/02607476.2013.769339>
- Dahl, A. G. (2011). Hvilke muligheter gir praksisopplæringen lærerstudenter til å tilegne seg fagdidaktisk kompetanse? *Uniped*, 34(2), 33–42. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2011/02/hvilke_muligheter_gir_praksisopplaeringen_laerers_tudenter_til?languageId=1
- Dahl, A. G. (2012). Seminar som bindeledd mellom teori og praksis i lærerutdanningen. *Uniped*, 3(02), 94–100. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2012/02/seminar_som_bindeledd_mellom_teor_i_praksis_i_laererutdann
- Dahl, A. & Krulatz, A. (2016). Engelsk som tredjespråk: Har lærere kompetanse til å støtte flerspråkighet? *Acta Didactica Norge*, 10(1), art. 4. doi: [10.5617/adno.2397](https://doi.org/10.5617/adno.2397)
- Damsgaard, H. L. & Heggen, K. (2010). Læreres vurdering av egen utdanning og videre kvalifisering i yrket. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(1), 28–40. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/01/art01>
- Damsgaard, H. L., Røsvik, K. & Øvrum, I. T. (2015). utfordringer i arbeidet – slik erfarne barnehagelærere, lærere og helse- og sosialarbeidere ser det. *FoU i praksis*, 9(2), 113–131. doi: [10.3402/uniped.v36i1.20949](https://doi.org/10.3402/uniped.v36i1.20949)
- Dowling, F. & Kårhus, S. (2011). An analysis of the ideological work of the discourses of “fair play” and moral education in perpetuating inequitable gender practices in PETE. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 16(2), 197–211. doi: <https://doi.org/10.1080/17408989.2010.532781>
- Dyrnes, E. M., Johansen, G. & Jónsdóttir, G. (2014). Hvordan forbereder PPU lærerstudenter på møtet med det flerkulturelle klasserommet? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(3–4), 220–232. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/03-04/hvordan_forbereder_ppu_laererstudenter_paa_moetet_med_det_fler
- Elstad, E., Christophersen, K. A. & Turmo, A. (2011). Social exchange theory as an explanation of organizational citizenship behaviour among teachers. *International Journal of Leadership in Education*, 14(4), 405–421. doi: <https://doi.org/10.1080/13603124.2010.524250>
- Elstad, E., Christophersen, K.-A., & Turmo, A. (2012). The strength of accountability and teachers' organisational citizenship behaviour. *Journal of Educational Administration*, 50(5), 612–628. doi: <https://doi.org/10.1108/09578231211249844>
- Enge, O. & Valenta, A. (2010): Utvikling av matematikklærerkompetansen hos studenter i allmennlærerrutdanning. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 4(3), 61–77. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2010/2010-03-5.pdf>

- Engvik, G. (2009). «Hvordan skal jeg [...] utvikle meg selv?» En studie av nyutdannede lærere i deres første yrkesår. *FoU i praksis*, 3(1), 7–19.
- Ertesvåg, S. K. (2014). Teachers' collaborative activity in school-wide interventions. *Social Psychology of Education*, 17(4), 565–588. doi: <https://doi.org/10.1007/s11218-014-9262-x>
- Ertesvåg, S. K. & Roland, E. (2015). Professional cultures and rates of bullying. *School Effectiveness and School Improvement*, 26(2), 195–214. doi: <https://doi.org/10.1080/09243453.2014.944547>
- Fauskanger, J. & Hanssen, B. (2011). Frafall og omvalg i lærerutdanningen – hva kan vi gjøre noe med og hva må vi leve med?. *Uniped*, 34(2), 55–66. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2011/02/frafall_og_omvalg_i_laererutdanningen_hva_kan_vi_gjoere_noe
- Fauskanger, J. (2016). Matematikklæreres oppfatninger om ingrediensene i god matematikkundervisning. *Acta Didactica Norge*, 10(3), art. 5. doi: [10.5617/adno.2560](https://doi.org/10.5617/adno.2560)
- Fauskanger, J., Mosvold, R. & Kristensen, M. S. (2016). Født sånn, eller blitt sånn? Matematikklæreres oppfatninger om evnen til å undervise. *Acta Didactica Norge*, 10(1), art. 7. doi: [10.5617/adno.2251](https://doi.org/10.5617/adno.2251)
- Fjeld, H. S. & Spernes, K. (2015). Ingen jevnbyrdighet tross gode intensjoner – Vilkår for samarbeid mellom klasselærere og tospråklige lærere. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(3–4), 233–243. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/03-04/ingen_jevnbyrdighet_tross_godeintensjoner_-_vilkaar_for_sam
- Fjell, K. & Olaussen, S. (2012). Utvikling av lærer – elev-relasjoner i klasserommet: læreropfatning sammenlignet med en teoribasert analyse. *FoU i praksis*, 6(2), 9–31. Hentet fra <https://oda.hioa.no/en/item/utvikling-av-laerer-elev-relasjoner-i-klasserommet-laereropfatning-sammenlignet-med-en-teoribasert-analyse>
- Flognfeldt, M. E. (2016). Professional Feedback Loop: How Can Practising Teachers' Reflection Inform English Language Teacher Education? *Acta Didactica Norge*, 10(2), 252–270. doi: [10.5617/adno.2515](https://doi.org/10.5617/adno.2515)
- Fosse, B. O. & Hovdenak, S. S. (2014). Lærerutdanning og lærerprofesjonalitet i spenningsfeltet mellom ulike kunnskapsformer. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(2), 66–77. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/02/laererutdanning_og_laererprofesjonalitet_i_spenningsfeltet_me
- Føinun, M. (2016). Når skolens behov blir viktigere enn formell kompetanse: Hvordan veilede nyutdannede lærere til å undervise i skolefag de ikke har? *Acta Didactica Norge*, 10(2), 290–310. doi: [10.5617/adno.2446](https://doi.org/10.5617/adno.2446)
- Gloppen, B. H. (2009). Kollektiv implementering av en arbeidsmodell i skolen – kan praksis endres uten å gå veien om den enkelte lærer? *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 93(05), 341–355. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2009/05/art08>
- Gloppen, B. H. (2013). Trepertssamtalen – en arena for å styrke samspillet mellom høgskolens undervisning og praksis? Eksempler fra lærerutdanningen. *Uniped*, 36(01), 88–101. doi: [10.3402/uniped.v36i1.20949](https://doi.org/10.3402/uniped.v36i1.20949)
- Grimstæth, G. & Holgersen, H. (2015). Nyutdannede allmennlærere og deres opplevelse av egen faglige kompetanse i leseopplæring generelt og av elever med lesevansker spesielt. *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 14. doi: [10.5617/adno.2368](https://doi.org/10.5617/adno.2368)
- Gulliksen, A. M. (2012). Livet etter studiene: Hva gjør faglærer- og master-/hovedfagstudentene i formgivning, kunst og håndverk etter endt utdanning? *Uniped*, 35, 75–95. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2012/01/livet_etter_studiene_hva_gjoer_faglaerer_og_master-hovedfa

- Gythfeldt, K. & Heggen, K. (2013). Hva betyr høyskolene for rekruttering av arbeidskraft til egne regioner? *Søkelys På Arbeidslivet*, 30(3), 235–250. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2012/01/livet_etter_studiene_hva_gjoer_faglaerer-og_master-hovedfa
- Halvorsen, K. V. (2014). Utvikling av partnerskap i en femårig lektorutdanning – sett fra et økologisk perspektiv. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(1), 14–25. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/01/utvikling_av_partnerskap_ienfemaarig_lektorutdanning-set
- Hammerness, K. (2012). A comparative study of three key features in the design and practice of teacher education in the United States and Norway: Part II. Findings from a study in Norway. *Acta Didactica Norge*, 6(1), art. 18.
- Hansen, C. J. & Wasson, B. (2016). Teacher inquiry into student learning: The TISL heart model and method for use in teachers' professional development. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 11(1), 24–49. doi: [10.18261/issn.1891-943x-2016-01-02](https://doi.org/10.18261/issn.1891-943x-2016-01-02)
- Haug, B. S. & Ødegaard, M. (2015). Formative Assessment and Teachers' Sensitivity to Student Responses. *International Journal of Science Education*, 37(4), 629–654. doi: <https://doi.org/10.1080/09500693.2014.1003262>
- Haugan, J. A. (2014). Student teachers' tool orientation during internships. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 8(2), 29–49.
- Hauge, T. E. & Norenes, S. O. (2009). Changing teamwork practices: Videopaper as a mediating means for teacher professional development. *Technology, Pedagogy and Education*, 18(3), 279–297. doi: <https://doi.org/10.1080/14759390903255551>
- Haukås, Å. (2012). Lærarhaldningar til språklæringsstrategiar. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 96(02), 114–129.
- Havnes, A. (2009). Talk, planning and decision-making in interdisciplinary teacher teams: a case study. *Teachers and Teaching*, 15(1), 155–176. doi: <https://doi.org/10.1080/13540600802661360>
- Havnes, A., Smith, K., Dysthe, O. & Ludvigsen, K. (2012). Formative assessment and feedback: Making learning visible. *Studies in Educational Evaluation*, 38(1), 21–27. doi: <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2012.04.001>
- Heggen, K. & Thorsen, K. E. (2015). Praksisopplæring – et felles prosjekt mellom høyskole og praksisskole? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(5), 362–374. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/05/praksisopplaering-et_felles_prosjekt_mellom_hoegskole_og_pr
- Heimark, G. E. (2008). Praktisk tilnærming i praksis. *Acta Didactica Norge*, 2(1), art. 10. doi: [10.5617/adno.1026](https://doi.org/10.5617/adno.1026)
- Helleve, I. & Langørgen, K. (2012). Utdannet som veileder – utdannet til hva? *Uniped*, 35(04), 57–68. doi: [10.3402/uniped.v35i4.20259](https://doi.org/10.3402/uniped.v35i4.20259)
- Helstad, K. & Lund, A. (2012). Teachers' talk on students' writing: Negotiating students' texts in interdisciplinary teacher teams. *Teaching and Teacher Education*, 28(4), 599–608. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.01.004>
- Hermansen, H. (2014). Recontextualising assessment resources for use in local settings: opening up the black box of teachers' knowledge work. *The Curriculum Journal*, 25(4), 470–494. doi: <https://doi.org/10.1080/09585176.2014.956771>
- Hermansen, H. & Nerland, M. (2014). Reworking practice through an AfL project: An analysis of teachers' collaborative engagement with new assessment guidelines. *British Educational Research Journal*, 40(1), 187–206. doi: <https://doi.org/10.1002/berj.3037>
- Hermansen, H. (2016). Teachers' knowledge work in collective practice development: Approaches to introducing assessment for learning at the school level. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(6), 679–693. doi: [10.1080/00313831.2015.1066433](https://doi.org/10.1080/00313831.2015.1066433)

- Hiim, H. (2015). Kvalitet i yrkesutdanningen – resultater fra et aksjonsforskningsprosjekt om yrkesforankring av innholdet i yrkesutdanningen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 99(02), 136–148. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/02/kvalitet_i_yrkesutdanningen_-_resultater_fra_et_aksjonsfors
- Hjardemaal, F. R. & Jordell, K. Ø. (2011). Danning og profesjonsutdanning. *Uniped*, 34(3), 5–19. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2011/03/danning_og_profesjonsutdanning
- Hopfenbeck, T. N., Flórez Petour, M. T. & Tolo, A. (2015). Balancing tensions in educational policy reforms: large-scale implementation of Assessment for Learning in Norway. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 22(2), 44–60. doi: <https://doi.org/10.1080/0969594X.2014.996524>
- Hove, S. (2010). Bidrar praksisens utfordringer til yrkesetisk utvikling? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(5), 396–411. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/02/kvalitet_i_yrkesutdanningen_-_resultater_fra_et_aksjonsfors
- Høeg, I. M. & Stifoss-Hanssen, H. (2014). "Nå er du hos gud: Jeg vet ikke hvilken gud du er hos, men du har det sikkert veldig bra". *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(04), 271–284. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/04/naa_er_du_hos_gud_jeg_vet_ikke_hvilken_gud_du_er_hos_men
- Høigaard, R., Giske, R. & Sundsli, K. (2012). Newly qualified teachers' work engagement and teacher efficacy influences on job satisfaction, burnout, and the intention to quit. *European Journal of Teacher Education*, 35(3), 347–357. doi: <https://doi.org/10.1080/02619768.2011.633993>
- Høihilder, E. K., Karlsen, A.V. & Moser, T. (2012). Digitale mapper som redskap i vurderingsprosessen – En undersøkelse blant lærerstudenter i pedagogikk. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 96(1), 27–41. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2012/01/art01>
- Haara, O. F. & Jenssen, E. (2013). Grunnleggende ferdigheter i grunnskolelærerutdanningen. *Uniped*, 36(1), 102–114. doi: [10.3402/uniped.v36i1.20963](https://doi.org/10.3402/uniped.v36i1.20963)
- Jahreie, C. F. (2012). Learning to teach at the boundaries between university courses and internships. *Acta Didactica Norge*, 6(1), art. 6. doi: [10.5617/adno.1076](https://doi.org/10.5617/adno.1076)
- Jakhelln, R. (2012). Å prøve ut sin stemme – gruppeveiledning med nyutdannede lærere i videregående skole. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 6(1), 7–27. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2012/2012-01-2.pdf>
- Jakhelln, R. (2011). Early career teachers' emotional experiences and development – a Norwegian case study. *Professional Development in Education*, 37(2), 275–290. doi: <https://doi.org/10.1080/19415257.2010.517399>
- Jakhelln, R., Bjørndal, K. E. & Stølen, G. (2016). Masteroppgaven – relevant for grunnskolelæreren? *Acta Didactica Norge*, 10(2), 193–211. doi: [http://dx.doi.org/10.5617/adno.2454](https://doi.org/10.5617/adno.2454)
- Junge, J. (2012a). Kjennetegn ved læreres kollegasamtaler, og betydningen av disse for læringspotensialet i samtaler. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 96(5), 373–385. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2012/05/kjennetegn_ved_laereres_kollegasamtaler_og_betydningen_av_d
- Junge, J. (2012b). Læreres bruk av narrativer i kollegasamtaler. *Nordic Studies in Education*, 32(02), 126–138. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2012/02/laereres_bruk_av_narrativer_i_kollegasamtaler
- Klemp, T. & Nilssen, V. (2016). Skrivning i et digitalt triadisk refleksjonsfellesskap i lærerutdanninga. *Acta Didactica Norge*, 10(2), 347–365. doi: [10.5617/adno.2484](https://doi.org/10.5617/adno.2484)

- Klomsten, A. T. (2016). Begrunnelser for å praktisere kjønnsdelt kroppssøving i norsk skole. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 10(1), 63–84. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2016/2016-01-5.pdf>
- Krumsvik, R. J., Jones, L. Ø., Øfstegaard, M. & Eikeland, O. J. (2016). Upper Secondary School Teachers' Digital Competence: Analysed by Demographic, Personal and Professional Characteristics. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 10(3), 143–164. doi: [10.18261/issn.1891-943x-2016-03-02](https://doi.org/10.18261/issn.1891-943x-2016-03-02)
- Kværnes, L. (2013). Utvikling av læreres undervisningspraksis i matematikk som en utforskende og reflekterende virksomhet. En teoretisk og empirisk grunnet drøfting. *Acta Didactica Norge*, 7(1), art. 7. doi: <http://dx.doi.org/10.5617/adno.1114>
- Langseth, I. (2012). Teknologi i et lærerstyrt undervisningsdesign for fremmedspråk. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 96(2), 86–99. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2012/02/teknologi_i_et_laererstyrt_undervisningsdesign_for_fremmedsp
- Larsen, M. H. & Christiansen, B. (2015). Hvordan bidrar lærere til å fremme elevenes psykiske helse? *Tidsskriftet FoU i praksis*, 9(1), 133–150. Hentet fra <https://oda.hioa.no/nb/hvordan-bidrar-laerere-til-a-fremme-elevenes-psykiske-helse>
- Lauritzen, C., Strandbu, A., Rasmussen, L.-M. P. & Adolfsen, F. (2016). Omorganisering og flere elever i klassen – Pedagogiske konsekvenser. *Nordic Studies in Education*, 35(1), 57–69. doi: [10.18261/issn.1891-5949-2016-01-05](https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2016-01-05)
- Lied, S. (2009). Lærer- og elevmangfold i det livstolkingsplurale norske klasserommet – utfordringer og muligheter for lærerutdanningen. *Acta Didactica Norge*, 3(1), art. 3. doi: [10.5617/adno.1034](https://doi.org/10.5617/adno.1034)
- Lindset, M., Rismark, M. & Lyngsnes, K. (2016) Læreres møte med elever i yrkesopplæringens fellesfag. *Tidsskriftet FoU i praksis*. 10(2). Hentet fra <https://reader.dbok.no/#open?book=58c936ccaca8da1b7b000939&page=1>
- Lindstøl, F. (2016). Tenk hvis – Om fiksjonerfaringer som utgangspunkt for refleksjon i lærerutdanningen. *Acta Didactica Norge* 10(3), art. 14. doi: [10.5617/adno.2964](https://doi.org/10.5617/adno.2964)
- Lloyd, C. & Payne, J. (2012). Raising the quality of vocational teachers: continuing professional development in England, Wales and Norway. *Research Papers in Education*, 27(1), 1–18. doi: <https://doi.org/10.1080/02671522.2010.483524>
- Løfsnes, E. (2010). Lærerstudenters beskrivelser og forståelse av egen læring som grunnlag for didaktisk kompetanse. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(4), 343–354. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/04/art01>
- Mathisen, P. & Bjørndal, C. (2016). Tablets as a digital tool in supervision of student teachers' practical training. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 10(4), 227–247. doi: [10.18261/issn.1891-943x-2016-04-02](https://doi.org/10.18261/issn.1891-943x-2016-04-02)
- Maugesten, M. & Mellegård, I. (2015). Profesjonelle læringsfellesskap for lærere i videreutdanning – utvikling i kunnskapskulturen. *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 13. doi: [10.5617/adno.2369](https://doi.org/10.5617/adno.2369)
- Mausethagen, S. (2013). Accountable for what and to whom? Changing representations and new legitimation discourses among teachers under increased external control. *Journal of Educational Change*, 14(4), 423–444. doi: <https://doi.org/10.1007/s10833-013-9212-y>
- Mausethagen, S. & Kostøl, A. (2010). Det relasjonelle aspektet ved lærerrollen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(3), 231–243. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/03/art02>
- Mehli, H. & Bungum, B. (2013). A space for learning: how teachers benefit from participating in a professional community of space technology. *Research in Science & Technological Education*, 31(1), 31–48. doi: <https://doi.org/10.1080/02635143.2012.761604>

- Meland, A. T. (2015). Læreres erfaringer med en transparent arkitektur. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(5), 375–386. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/05/laereres_erfaringer_med_entransparent_arkitektur
- Moen, T. (2008). Inclusive Educational Practice: Results of an empirical study. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 52(1), 59–75. doi: <https://doi.org/10.1080/00313830701786628>
- Mordal-Moen, K. & Green, K. (2014). Neither shaking nor stirring: a case study of reflexivity in Norwegian physical education teacher education. *Sport, Education and Society*, 19(4), 415–434. doi: <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.670114>
- Mosvold, R. & Bjuland, R. (2015). Lærerstudenters utvikling av matematikklæreridentitet. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(2), 97–109. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/02/laererstudenters_utvikling_av_matematikklaereridentitet
- Mosvold, R. & Fauskanger, J. (2010). Undervisningskunnskap i matematikk: Tilpasning av en amerikansk undersøkelse til norsk, og lærernes opplevelse av undersøkelsen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 94(02), 112–123. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/02/art05>
- Mosvold, R. & Fauskanger, J. (2015). Kartlegging av læreres kunnskap er ikke enkelt. *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 7. doi: [10.5617/adno.1395](https://doi.org/10.5617/adno.1395)
- Munthe, E. & Haug, P. (2010). En integrert, profesjonsrettet og forskningsbasert grunnskolelærerutdanning. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(3), 188–202. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/03/art03?languageId=2>
- Munthe, E. & Ohnstad, F. O. (2008). Ensomme svaler? En studie av praksisskolelæreres rapportering om identitet, kollektivitet og gjennomføring av praksisopplæringsperioder. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 92(6), 471–485. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2008/06/ensomme_svaler_en_studie_av_praksisskolelæreres_rapportering_om_identitet_k
- Møller, J., Ottesen, E. & Hertzberg, F. (2010). Møtet mellom skolens profesjonsforståelse og Kunnskapsløftet som styringsreform. *Acta Didactica Norge*, 4(1), art. 15. doi: [10.5617/adno.1055](https://doi.org/10.5617/adno.1055)
- Nesje, K. (2016). Teach First Norway – who joins and what are their initial motivations for teaching? *Acta Didactica Norge*, 10(2), 150–178. doi: [10.5617/adno.2512](https://doi.org/10.5617/adno.2512)
- Nilssen, V. (2015). Praksis i utlandet – en stimulans til kraftfull refleksjon? *Uniped*, 38(02), 112–126. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2015/02/praksis_i_utlandet_-_enstimulans_til_kraftfull_refleksjon
- Nilssen, V. (2009). Lærer og øvingslærer – om utvikling av dobbel yrkesidentitet. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 93(2), 135–146. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2009/02/lerer_og_ovingslærer_-_om_utvikling_av_dobbel_yrkesidentitet
- Nilssen, V. & Risetesund, I. (2012). Å få tak i elevers begrepsforståelse – en viktig del av lærerarbeid, en utfordring for lærerstudenten. *FoU i praksis*, 6(2), 73–90. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2012/2012-02-5.pdf>
- Olaussen, B. S. (2009). Arbeidsplaner i skolen: En kontekst for utvikling av selvregulert læring? – Refleksjoner etter en studie på småskoletrinnet. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 93(03), 189–200. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2009/03/art04>
- Postholm, M. B. (2016). Collaboration between teacher educators and schools to enhance development. *European Journal of Teacher Education*, 39(4), 452–470. doi: [10.1080/02619768.2016.1225717](https://doi.org/10.1080/02619768.2016.1225717)
- Postholm, M. B. (2008). Teachers developing practice: Reflection as key activity. *Teaching and teacher education*, 24(7), 1717–1728. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.02.024>

- Postholm, M. B. (2014). Hvordan læreren som klasseleder kan fremme læring i prosjektarbeid. *FoU i praksis*, 8(2), 89–103.
- Postholm, M. B. (2013). Klasseledelse i ungdomsskolen – fire læreres meninger og opplevelser. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 97(02), 127–140. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2013/02/klasseledelse_i_ungdomsskolen_-_fire_lereres_meninger_og_op
- Postholm, M. B. (2011). A completed research and development work project in school: The teachers' learning and possibilities, premises and challenges for further development. *Teaching and Teacher Education*, 27(3), 560–568. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.10.010>
- Postholm, M. B. (2009). Research and development work: developing teachers as researchers or just teachers? *Educational Action Research*, 17(4), 551–565. doi: <https://doi.org/10.1080/09650790903309425>
- Postholm, M. B. & Madsen, J. (2012). Lærerutdannere i forsknings- og utviklingsarbeid i skolen: deres opplevelse av arbeidets betydning for rollen i lærerutdanningen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 96(4), 269–281. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2012/04/laererutdannere_i_forsknings-og_utviklingsarbeid_i_skolen
- Postholm, M. B. & Rokkones, K. Videreutdanning i yrkesfaglige programfag: Læreres opplevelser av studiets betydning for egen læring og yrkesutøvelsen i skolen. *Tidsskriftet FoU i praksis*, 7(2), 93–111. Hentet fra <http://tapir.pdc.no/pdf/FOU/2013/2013-02-6.pdf>
- Rasmussen, I. & Lund, A. (2015). Læringsressurser og lærerrollen – et partnerskap i endring? *Acta Didactica Norge*, 9(1), art. 18. doi: <https://doi.org/10.5617/adno.2352>
- Reinertsen, A. B. (2014). «Skeiv» skolebasert selvvurdering. *Nordic Studies in Education*, 34(01), 48–58. Hentet fra https://www.idunn.no/np/2014/01/skeiv_skolebasert_selvvurdering
- Røkenes, F. M. & Krumsvik, R. J. (2016). Prepared to teach ESL with ICT? A study of digital competence in Norwegian teacher education. *Computers and Education*, 97, 1–20. doi: [10.1016/j.compedu.2016.02.014](https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.02.014)
- Røkenes, F. M. (2016). Digital storytelling in teacher education: A meaningful way of integrating ICT in ESL teaching. *Acta Didactica Norge* 10(2), 311–328. doi: [10.5617/adno.2431](https://doi.org/10.5617/adno.2431)
- Sikko, A. S., Lyngved, R. & Pepin, B. (2012). Working with mathematics and science teachers on inquiry-based learning (IBL) approaches: Teacher beliefs. *Acta Didactica Norge* 6(1), art. 17. doi: [10.5617/adno.1086](https://doi.org/10.5617/adno.1086)
- Sinnes, A. T. & Jegstad, K. M. (2011). Utdanning for Bærekraftig Utvikling: To unge realfagslæreres møte med skolehverdagen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 95(4), 248–259. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2011/04/art07>
- Skorpen, L. B. & Opsvik, F. (2010). Lærer som kontrollør versus tilretteleggjar i matematikkundervisning. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(3), 219–230. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/03/art06>
- Skrefsrud, T.-A. & Østberg, S. (2015). Diversitet i lærerutdanningene – bidrag til en profesjonsorientert forståelse av fag og kunnskapsområder. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99(3–4), 208–219. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2015/03-04/diversitet_i_laererutdanningene_-_bidrag_til_en_profesjonsor
- Skrøvset, S & Stjernstrøm, E. (2010). De problematiske spenningene og rektors rolle. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 94(2), 124–135. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/02/art09>

- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2010). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 1059–1069. doi: [10.1016/j.tate.2009.11.001](https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.11.001)
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2009). Does school context matter? Relations with teacher burnout and job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, 25(3), 518–524. doi: [10.1016/j.tate.2008.12.006](https://doi.org/10.1016/j.tate.2008.12.006)
- Solstad, A. G. (2010). Praksisnær teori og teorinær praksis – den nødvendige relasjonen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 94(03), 203–218. Hentet fra <https://www.idunn.no/npt/2010/03/art01>
- Solstad, A. G. (2013). Profesjonsorientert refleksjon i praksisopplæringen – en utfordring for lærerutdanningen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 97(02), 97–108. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2013/02/profesjonsorientert_refleksjon_ipraksisopplringen_-_en_ut
- Steen-Olsen, T. & Eikseth, A. G. (2010). The power of time: Teachers' working day – negotiating autonomy and control. *European Educational Research Journal*, 9(2), 284–295. doi: <https://doi.org/10.2304/eeerj.2010.9.2.284>
- Svanes, I. K. (2016). Stillelesing i norskfaget – fra pustepause for læreren til veiledningsøkt i lesing? *Acta Didactica Norge*, 10(3), art.2. doi: <https://doi.org/10.5617/adno.2478>
- Sætre, J. H., Ophus, T. & Neby, T. B. (2016). Musikkfaget i norsk grunnskole: Læreres kompetanse og valg av undervisningsinnhold i musikk. *Acta Didactica Norge* 10(3), art. 3. doi: [10.5617/adno.2876](https://doi.org/10.5617/adno.2876)
- Sæverud, M. Ø. (2014). Lærarar sine erfaringar med aksjonslæring som metode for å utvikle læringsleing. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(3), 178–189. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/03/laerarar_sine_erfaringar_med_aksjonslaering_som_metode_foraa
- Sørli, M.-A. & Ogden, T. (2014). Mindre problematferd i grunnskolen? – Lærervurderinger i et 10-års perspektiv. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 98(03), 190–202. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/03/mindre_problematferd_igrunnskolen_-_laerervurderinger_i_et
- Tallaksen, I. M. & Hodne, H. (2014). Hvilken betydning har læremidler i RLE-faget? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 98(5), 352–363. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2014/05/hvilken_betydning_har_laeremidler_i_rle-faget
- Thomassen, W. (2016). Lærerstudenters kommentatorkompetanse om flerkultur og undervisning av flerspråklige elever drøftet i lys av kritisk multikulturalisme. *Acta Didactica Norge*, 10(1), art. 2. doi: [10.5617/adno.2340](https://doi.org/10.5617/adno.2340)
- Thorsen, K. E. (2012). Læringsaktiviteter og profesjonsorientering – et utviklingsarbeid i ny grunnskolelærerutdanning. *Uniped*, 35(02), 43–53. Hentet fra https://www.idunn.no/uniped/2012/02/laeringsaktiviteter_og_profesjonsorientering_et_utviklings
- Thorsen, K. E. (2016). Practice teachers' role in teacher education – individual practices across educational curricula. *Acta Didactica Norge*, 10(2), 179–192. doi: [10.5617/adno.2417](https://doi.org/10.5617/adno.2417)
- Thronsen, I. (2011). Lærerenes tilbakemeldinger og elevenes motivasjon. *Nordic Studies in Education*, 31(03), 165–179. Hentet fra <https://www.idunn.no/np/2011/03/art02>
- Turmo, A. & Aamodt, P. O. (2009). Forskjeller i lærerkompetanse i videregående skole: Konsekvenser for elevenes læringsutbytte? *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 93(02), 122–134. Hentet fra https://www.idunn.no/npt/2009/02/forskjeller_i_lererkompetanse_i_videregaende_skole_konsekvenser_for_elevene

- Tømte, C. E. (2015). Educating teachers for the New Millennium? Teacher training, ICT and digital competence. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 2015(4), 138–154. Hentet fra https://www.idunn.no/dk/2013/01-02/educating_teachers_for_the_new_millennium
- Ulvik, A. M. & Langørgen, K. (2012). What can experienced teachers learn from newcomers? Newly qualified teachers as a resource in schools. *Teachers and Teaching*, 18(1), 43–57. doi: [10.1080/13540602.2011.622553](https://doi.org/10.1080/13540602.2011.622553)
- Ulvik, M. & Smith, K. (2016). Å undervise om å undervise – Lærerutdanneres kompetanse sett fra deres eget og fra lærerstudenters perspektiv. *Uniped*, 9(1), 61–77. doi: [10.18261/issn.1893-8981-2016-01-06](https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2016-01-06)
- Vestøl, J. M. (2008). Didaktiske modeller i lærerutdanningen. En analyse av lærerstudenters praksisrefleksjon. *Acta Didactica Norge*, 2(1), art. 4. doi: [10.5617/adno.1023](https://doi.org/10.5617/adno.1023)
- Wasson, B. & Hansen, C. (2014). Making use of ICT: Glimpses from Norwegian teacher practices. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 2014(1), 44–65. Hentet fra https://www.idunn.no/dk/2014/01/making_use_of_ict_glimpsesfromnorwegian_teacher_practices
- Wikan, G. & Molster, T. (2011). Norwegian Secondary School Teachers and ICT. *European Journal of Teacher Education*, 34(2), 209–218. doi: <https://doi.org/10.1080/02619768.2010.543671>
- Wold, T. & Molster, T. (2008). Tilsyn og tilretteleggelse: Kontroll av barn og unges internettbruk. *Norsk Medietidsskrift*, 15(02), 105–124. Hentet fra https://www.idunn.no/nmt/2008/02/tilsyn_og_tilretteleggelse_kontroll_av_barn_og_unge_internettbruk
- Østrem, S. (2009). Lærerutdanningens bidrag i læreres kunnskapsutvikling. *Nordic Studies in Education*, 29, 369–383. Hentet fra <https://www.idunn.no/np/2009/04/art02>
- Aas, M. (2011). Spenninger i ledelse av skoleutvikling. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 95(5), 374–385.